

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

DOĞUM SONU DÖNEMDE ANNE VE BABALARIN
EBEVEYNLIK DAVRANIŞLARI,
EMZİRMEME İLİŞKİN TUTUMLARI VE KATILIMLARI

BÜŞRA CENGİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
(DOĞUM VE KADIN HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI)

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Ekin Dila TOPALOĞLU ÖREN

İZMİR-2024

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

DOĞUM SONU DÖNEMDE ANNE VE BABALARIN
EBEVEYNLİK DAVRANIŞLARI,
EMZİRMEYE İLİŞKİN TUTUMLARI VE KATILIMLARI

BÜŞRA CENGİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
(DOĞUM VE KADIN HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI)

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Ekin Dila TOPALOĞLU ÖREN

İZMİR-2024

KABUL VE ONAY SAYFASI

Sağlık Bilimleri Enstitü Müdürlüğüne;
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı
Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Programı çerçevesinde Büşra CENGİZ
tarafından yürütülmüş olan “Doğum Sonu Dönemde Anne ve Babaların Ebeveynlik
Davranışları, Emzirmeye İlişkin Tutumları ve Katılımları” başlıklı bu çalışma,
aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 03 /09/2024

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ekin Dila TOPALOĞLU ÖREN
(0000-0002-7665-4524) (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi)

Üye: Prof. Dr. Merlinda ALUŞ TOKAT
(0000-0002-5899-0524) (Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi)

Üye: Doç. Dr. Nuray EGELİOĞLU CETİŞLİ
(0000-0001-6194-3131) (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi)

ONAY: Bu yüksek lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulu’na belirlenen yukarıdaki jüri
üyeleri tarafından uygun görülmüş ve kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hatice YILDIRIM SARI
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	vi
ETİK BEYAN	vii
TEŞEKKÜR	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
TABLolar.....	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin Tanımı ve Önemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırma Soruları.....	3
1.4. Araştırmanın Önemi ve Yaygın Etkisi	3
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Ebeveynlik Davranışı.....	5
2.1.1. Doğum Sonu Dönemde Ebeveynlik Davranışını Etkileyen Faktörler	6
2.2. Emzirme Tutumu ve Katılımı	8
2.2.1. Annelerin Emzirme Tutumunu Etkileyen Faktörler	10
2.2.2. Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımını Etkileyen Faktörler	11
2.3. Doğum Sonu Dönemde Annelerin ve Babaların Ebeveynlik Davranışı, Emzirme Tutumu ve Katılımı Arasındaki İlişki	12
2.4. Doğum Sonu Dönemde Annelerin ve Babaların Ebeveynlik Davranışının Gelişmesini, Emzirme Tutumu ve Katılımını Sağlamada Hemşirenin Rolü	14
3. GEREÇ VE YÖNTEM	17
3.1. Araştırmanın Türü	17
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman	17
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	17
3.4. Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri	18
3.5. Araştırmanın Değişkenleri	18
3.6. Veri Toplama Araçları.....	19
3.6.1. Birey Tanıtım Formu-Anne.....	19

3.6.2. Birey Tanıtım Formu-Baba	19
3.6.3. Doğum Sonrası Ebeveynlik Davranışı Ölçeği (DSEDÖ)	19
3.6.4. Emzirme Tutumunu Değerlendirme Ölçeği (ETDÖ)	20
3.6.5. Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımı Ölçeği (BETKÖ)	20
3.7. Verilerin Toplanması	21
3.8. Verilerin Değerlendirilmesi	22
3.9. Araştırma Takvimi.....	24
3.10. Etik İzinler.....	25
4. BULGULAR	26
4.1. Annelerin Tanımlayıcı Özellikleri.....	27
4.2. Babaların Tanımlayıcı Özellikleri	28
4.3. Anne ve Babaların DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları ve Etkileyen Faktörler 29	
4.4. İkinci İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları ve Aralarındaki İlişki	33
4.5. Üçüncü İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları, Aralarındaki İlişki ve Etkileyen Faktörler	34
4.6. Annelerin ve Babaların DSEDÖ Toplam Puanı ile İkinci İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki.....	38
4.7. Annelerin ve Babaların DSEDÖ Toplam Puanı ile Üçüncü İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki.....	39
4.8. Annelerin Emzirmeye İlişkin Tutumları, Babaların Emzirmeye İlişkin Tutumları ve Katılımının Zamanla Değişimi	40
4.9. İkinci İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Annelerin Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi.....	41
4.10. İkinci İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Babaların Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi.....	41
4.11. Üçüncü İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Annelerin Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının ve İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumunun Üçüncü İzlemdeki Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi.....	42
4.12. Üçüncü İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Babaların Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının ve İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumunun Üçüncü İzlemdeki Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi.....	43

5. TARTIŞMA	44
5.1. Annelerin DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları ve Etkileyen Faktörler.....	45
5.2. Babaların DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları ve Etkileyen Faktörler	46
5.3. İkinci ve Üçüncü İzlemde Annelerin ETDÖ Toplam Puan Ortalamaları ve Etkileyen Faktörler	47
5.4. İkinci ve Üçüncü İzlemde BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları ve Etkileyen Faktörler	48
5.5. Annelerin DSEDÖ Toplam Puanı ile Babaların DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki	51
5.6. Annelerin DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları ile İkinci ve Üçüncü İzlemde ETDÖ Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki.....	51
5.7. Babaların DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları ile İkinci ve Üçüncü İzlemde Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki.....	52
5.8. İkinci ve Üçüncü İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının Annelerin Emzirme Tutumu Arasındaki İlişki	52
5.9. İkinci ve Üçüncü İzlemde Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki	53
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	55
6.1. Sonuç	55
6.2. Öneriler	56
7.KAYNAKLAR	58
8.EKLER	72
Ek 1: BİREY TANITIM FORMU-ANNE	72
Ek 2: BİREY TANITIM FORMU-BABA	74
Ek 3: DOĞUM SONRASI EBEVEYNLİK DAVRANIŞI ÖLÇEĞİ (DSEDÖ)....	75
Ek 4: EMZİRME TUTMUNU DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ.....	76
EK 5: BABALARIN EMZİRME TUTUMU VE KATILIMI ÖLÇEĞİ.....	79
Ek 6: Etik Kurul Onayı.....	80
Ek 7: ARAŞTIRMA KURUM İZNİ	81
Ek 8: BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU	81
Ek 9: ÖLÇEK İZİNLERİ	84
Ek 9: ÖLÇEK İZİNLERİ	84
ÖZGEÇMİŞ.....	84

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir şekilde kullanıma açma iznini İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi'ne verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır. Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

03/09/2024

Büşra CENGİZ

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, “Doğum Sonu Dönemde Anne ve Babaların Ebeveynlik Davranışları, Emzirmeye İlişkin Tutumları ve Katılımları” başlıklı çalışmamın, Tez Danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ekin Dila TOPALOĞLU ÖREN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna göre yazıldığını beyan ederim.

03/09/2024

Büşra CENGİZ

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim süresince bilgi deneyim tecrübesini her zaman paylaşan, her türlü yardım ve fedakarlığı ile eğitim sürecime çok emek veren değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ekin Dila TOPALOĞLU ÖREN'e teşekkürü borç biliyorum ve saygılarımı sunuyorum.

Tez önerisinde katkı sağlayan, tez jürimde yer alan ve desteğini esirgemeyen Prof. Dr. Merlinda ALUŞ TOKAT ve Doç. Dr. Nuray EGELİOĞLU ÇETİŞLİ hocalarıma teşekkürü borç biliyorum ve saygılarımı sunuyorum.

Tez döneminde yardımları ile destek olan arkadaşlarım Öğr. Üyesi Naciye KAYA ve Çeçilya GÜNAYDIN'a teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman ve her konuda bana destek olan sevgili eşim Fatih CENGİZ'e ve oğlum Asım CENGİZ'e sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

DOĞUM SONU DÖNEMDE ANNE VE BABALARIN EBEVEYNLİK DAVRANIŞLARI, EMZİRMeye İLİŞKİN TUTUMLARI VE KATILIMLARI

Büşra CENGİZ

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim

Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Türkiye, 2024

Amaç: Araştırmanın amacı, doğum sonu dönemde anne ve babaların ebeveynlik davranışlarını, emzirmeye ilişkin tutumlarını ve katılımlarını ve bunları etkileyen faktörleri belirlemek ve aralarındaki ilişkiyi incelemektir.

Yöntem: Bu çalışma tanımlayıcı ve analitik tipte izlemsel bir çalışmadır. Çalışma Mart 2023- Ekim 2023 tarihleri arasında İzmir Bakırçay Üniversitesi Çiğli Eğitim ve Araştırma Hastanesi Kadın Hastalıkları ve Doğum birimlerine doğum için gelen, 200 anne ve 200 baba ile olmak üzere toplam 400 ebeveyn ile yürütülmüştür. Veriler; “Birey Tanıtım Formu-Anne”, “Birey Tanıtım Formu-Baba”, “Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışı Ölçeği (DSEDÖ)” “Emzirme Tutumunu Değerlendirme Ölçeği (ETDÖ)” ve “Babaların Emzirme Tutumu (BET) ve Katılımı Ölçeği (BEK)” ile toplanmıştır. İstatistiksel analizde; tanıtıcı bilgiler ile ölçeklerin toplam puan ortalamalarının karşılaştırılmasında t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ölçekler arası ilişkinin belirlenmesi için Sperman korelasyon analizi yapılmıştır. Annelerin emzirmeye ilişkin tutumları, babaların emzirmeye ilişkin tutumları ve katılımının zamanla değişimini belirlemek için Paired Sample t Test yapılmıştır. Anne ve babaların ebeveynlik davranışlarının, babaların emzirme tutumu ve katılımlarının annelerin emzirme tutumları üzerindeki etkisini araştırmak üzere regresyon analizi yapılmıştır.

Bulgular: Çalışmada annelerin DSEDÖ toplam puan ortalamaları $4,52 \pm 1,43$ ve babaların $4,13 \pm 1,71$ 'dir. İkinci izlemde annelerin ETDÖ toplam puan ortalamaları $120,18 \pm 14,41$ ve üçüncü izlemde $119,71 \pm 14,58$ 'dir. İkinci izlemde babaların BET ölçeği toplam puan ortalamaları $53,35 \pm 5,98$ ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları $53,25 \pm 10,08$ olup üçüncü izlemde BET ölçeği toplam puan ortalamaları $54,04 \pm 6,14$

ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları $52,55 \pm 10,47$ 'dir. Çalışmaya katılan babaların emzirmeye ilişkin tutumlarında zamanla olumlu yönde bir değişim olduğu, aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Bazı sosyodemografik özelliklerin DSEDÖ, ETDÖ, BET ve BEK ölçek toplam puan ortalamalarını etkilediği saptanmıştır. Annelerin ve babaların DSEDÖ toplam puan ortalamalarına arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir ($r = 0,299$; $p < 0,05$). Çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre; ikinci izlemde annelerin ETDÖ toplam puan ortalamasının 1 birim artmasının üçüncü izlemde annelerin ETDÖ toplam puan ortalamasını 0,7 birim arttırdığı saptanmıştır (Sırasıyla: $B = 0,689$; $B = 0,703$; $p < 0,05$).

Sonuçlar: Babaların doğum sonu ebeveynlik davranışlarının, annelerin doğum sonu ebeveynlik davranışı üzerinde etkisi olduğu saptanmıştır. Annelerin emzirme tutumunun iyi düzeyde, babaların emzirme tutumlarının negatif ve emzirme katılımlarının zayıf olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan babaların emzirme tutumu ve katılımının annelerin emzirme tutumu üzerinde etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Doğum sonu dönemde annelerin ve babaların ebeveynlik davranışları, emzirme tutumları ve katılımları ve etkileyen faktörler değerlendirilmeli, hemşireler ve emzirme danışmanları ebeveynlere eğitim ve danışmanlık sağlamalıdır.

Anahtar Kelimeler: Ebeveynlik davranışı, emzirme tutumu, emzirme katılımı, anneler, babalar.

ABSTRACT

PARENT BEHAVIORS OF MOTHERS AND FATHERS IN THE POSTPARTUM PERIOD, ATTITUDES AND PARTICIPATION TO BREASTFEEDING

Büşra CENGİZ

Izmir Katip Celebi University, Graduate School of Health Sciences Nursing
Department Master's Degree Thesis, Izmir, Türkiye, 2024

Aim: The aim of the study was to determine the parenting behaviours, attitudes towards breastfeeding and participation of mothers and fathers in the postpartum period and the factors affecting them and to examine the relationship between them.

Methods: This study is a descriptive and analytical type follow-up study. The study was conducted between March 2023 and October 2023 with a total of 400 parents, 200 mothers and 200 fathers, who came to Izmir Bakırçay University Çiğli Training and Research Hospital Gynecology and Obstetrics units for delivery. Data were collected using the 'Individual Identification Form-Mother', 'Individual Identification Form-Father', 'Postpartum Parenting Behaviour Scale (PPSBS)', 'Breastfeeding Attitude Evaluation Scale (BES)' and 'Fathers' Breastfeeding Attitude (BET) and Involvement Scale (BEK)'. In the statistical analysis, t test and one-way analysis of variance (ANOVA) were used to compare the descriptive information and total mean scores of the scales. Sperman correlation analysis was used to determine the relationship between the scales. Paired Sample t Test was used to determine the change in mothers' attitudes towards breastfeeding and fathers' attitudes and participation in breastfeeding over time. Regression analysis was performed to investigate the effect of mothers' and fathers' parenting behaviours, fathers' breastfeeding attitudes and participation on mothers' breastfeeding attitudes.

Results: In the study, the mean total scores of mothers and fathers were 4.52 ± 1.43 and 4.13 ± 1.71 , respectively. The mean total scores of the mothers in the second follow-up were 120.18 ± 14.41 and 119.71 ± 14.58 in the third follow-up. In the second follow-up, the mean total score of the BET scale was 53.35 ± 5.98 and the mean total score of the

BEK scale was 53.25 ± 10.08 . In the third follow-up, the mean total score of the BET scale was 54.04 ± 6.14 and the mean total score of the BEK scale was 52.55 ± 10.47 . It was determined that there was a positive change in the attitudes of the fathers participating in the study towards breastfeeding over time and the difference was statistically significant ($p < 0.05$). It was found that some sociodemographic characteristics affected the mean total scores of DSEDÖ, ETDS, BET and BEK scales. It was determined that there was a weakly significant positive correlation between mothers' and fathers' DSEDÖ total mean scores ($r = 0.299$; $p < 0.05$). According to the results of multiple regression analysis, it was found that an increase of 1 unit in the mean total score of the mothers in the second follow-up increased the mean total score of the mothers in the third follow-up by 0.7 units ($B = 0.689$; $B = 0.703$; $p < 0.05$, respectively).

Conclusion: It was found that fathers' postnatal parenting behaviours had an effect on mothers' postnatal parenting behaviours. It was determined that breastfeeding attitude of mothers was good, breastfeeding attitude of fathers was negative and breastfeeding participation was weak. It was concluded that the breastfeeding attitude and participation of the fathers participating in the study had an effect on the breastfeeding attitude of the mothers. Parenting behaviours, breastfeeding attitudes and participation of mothers and fathers in the postpartum period and the factors affecting them should be evaluated and nurses and breastfeeding counsellors should provide education and counselling to parents.

Keywords: Parenting behaviors, breastfeeding attitude, breastfeeding participation, mothers, fathers.

SİMGELER VE KISALTMALAR

APA:	American Psychological Association
BETKÖ:	Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımı Ölçeği
BEK:	Babaların Emzirme Katılımı
BET:	Babaların Emzirme Tutumu
CCAE:	European Collins Collector Association
DSEDÖ:	Doğum Sonrası Ebeveynlik Davranışı Ölçeği
ETDÖ:	Emzirme Tutumunu Değerlendirme Ölçeği
TDL:	Travay, Doğum, Lohusa
TNSA:	Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması
UNICEF:	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

TABLÖLAR

Tablo 1:	Veri Toplama İzlem Şeması	22
Tablo 2:	Araştırmada kullanılan DSEDÖ, ETDÖ ve BETKÖ Normallik Analizi	23
Tablo 3:	Annelerin Tanımlayıcı Özellikleri	27-28
Tablo 4:	Babaların Tanımlayıcı Özellikleri	29
Tablo 5:	Anne ve Babaların DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları	30
Tablo 6:	Annelerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları	30-31
Tablo 7:	Babaların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları	32-33
Tablo 8:	İkinci İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları	33
Tablo 9:	İkinci İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları arasındaki ilişki	34
Tablo 10:	Üçüncü İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları	34
Tablo 11:	Üçüncü İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Puan Ortalamaları arasındaki ilişki	35
Tablo 12:	Üçüncü İzlemde Annelerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre ETDÖ Toplam Puan Ortalamaları	35-36
Tablo 13:	Üçüncü İzlemde Babaların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları	37-38
Tablo 14:	Annelerin ve Babaların DSEDÖ Toplam Puanı ile İkinci İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki	39
Tablo 15:	Annelerin ve Babaların DSEDÖ Toplam Puanı ile Üçüncü İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki	40
Tablo 16:	Annelerin Emzirmeye İlişkin Tutumları, Babaların Emzirmeye İlişkin Tutumları ve Katılımının Zamanla Değişimi	41

Tablo 17.	İkinci İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Annelerin Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi	41
Tablo 18.	İkinci İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Babaların Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi	42
Tablo 19.	Üçüncü İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Annelerin Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının ve İkinci İzlemdeki Emzirme Tutumunun Üçüncü İzlemdeki Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi	43
Tablo 20.	Üçüncü İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Babaların Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının ve İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumunun Üçüncü İzlemdeki Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi	44

1. GİRİŞ

1.1. Problemin Tanımı ve Önemi

Ebeveyn olma kadın ve erkeğin gebeliğe karar vermeleri ile başlayan ve yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Ebeveyn olma hem büyük bir mutluluk hem de büyük sorumluluklar getiren bir deneyimdir (1). Ebeveyn olmaya karar vermede hem kadın hem de erkek için “fizyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik yönden hazır bulunuşluk” önemlidir. Gebelik, doğum ve doğum sonrası dönem her ne kadar fizyolojik bir durum olarak algılansa da bireyler için yeni bir adaptasyon sürecini ve yaşamı beraberinde getirmektedir (2). Ebeveynlik davranışı ise, ebeveynlerin doğduğu andan itibaren bebeklerine karşı sergiledikleri tutumlar, eylemler ve yaklaşımların tamamını içermekte ve bebeklerin “fiziksel, duygusal, sosyal ve entelektüel gelişimini” şekillendirmektedir. Doğumdan sonra bebekleri ile ilk karşılaşmada annenin veya babanın bebeklerine karşı gösterdiği davranışlar ilk ebeveynlik davranışı olarak kabul edilmektedir (3). Özellikle doğum sonrası ilk dakikalar, ilk saatler ve ilk günler anne, baba ve bebeğin birbiri ile uyumları ve aralarındaki ilişki yönünden hassas ve kritik bir dönemdir (4, 5). Bu dönemin sağlıklı bir şekilde geçirilmesiyle sağlıklı bir ebeveyn-bebek ilişkisinin başlaması, ebeveynlik davranışının gelişmesinin temelleri atılabilmektedir. Ebeveynlik davranışının ebeveynlerin duruma adaptasyonu ve sosyal destek durumlarıyla paralellik gösterdiği belirtilmektedir (2, 6). Anne ve bebek arasındaki başarılı ilişkinin sağlanması ve sürdürülmesinde babaların bebek ile ilişkisi etkili olabilmektedir (7). Babaların ebeveynliğe geçişleri, babalık algıları ve rolleri üzerinde yapılan çalışmalar çok sınırlıdır. Ancak yapılan çalışmalarda baba ile bebek arasındaki bağın kurulmasının, babanın ebeveynlik davranışının oluşmasında ve bebeğin gelişiminde önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir (2, 8, 9). Babanın olumlu ebeveynlik davranışı annenin ebeveynlik davranışı da olumlu yönde etkilemektedir (10).

Ebeveynlik davranışının en önemli göstergelerinden biri de bebeğin davranışlarına ve ihtiyaçlarına karşı ebeveynlerin verdiği tepkidir (11). Ebeveynlik davranışının hem annede hem de babada olumlu yönde olması bebeğin temel ihtiyacı olan beslenmesine oldukça büyük katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla olumlu ebeveynlik davranışının en önemli göstergelerinden biri de emzirmedir. Çünkü emzirme, anne ve bebek arasındaki bağı güçlendiren, bebeğin gelişimi ile ilişkilendirilen bir ebeveynlik davranışdır (12). Hem annenin hem de babanın emzirmeye karşı olan tutumu ve

katılımı emzirme sürecini olumlu yönde desteklemektedir (13, 14). Emzirme tutumu, emzirmeye yönelik düşünceler, duygular ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Emzirme tutumu, emzirme sürecinin nasıl yönetileceğini ve annenin emzirmeye ne kadar bağlı olduğunu belirlemektedir (15, 16). Emzirme tutumu ile ilgili yürütülen çalışmalar genellikle anneye odaklanmakta babanın emzirme tutumu ve katılımı arka plana atılmaktadır. Ancak babanın anneye emzirme sürecinde verdiği olumlu tutumun ve katılımının annenin emzirme başarısını etkilediği belirtilmiştir. Emzirme tutumu anne ve bebeğin sağlığını, anne ve bebek arasındaki bağı ve aile sağlığını etkilemektedir (17-22). Hindistan’da yapılan bir çalışmada emzirmeyi etkileyen en önemli faktörler arasında babanın emzirmeye karşı olumlu tutumu ve annenin emzirmesini desteklemesi olduğu bildirilmiştir (23). Babaların olumlu emzirme tutumu emzirme dönemindeki rollerini yerine getirerek bu sürece katılım göstermelerini sağlamaktadır. Ülkemizde yapılan bir çalışmada babaların emzirme tutumunun emzirme sürecine katılımlarını etkilediği belirtilmiştir (24). Ayrıca Etiyopya’da yapılan çalışmada annelerin emzirme tutumlarının da, babaların emzirme tutumları ile pozitif yönde ilişkili olduğu bildirilmiştir (25). Birleşik Krallık’ta annelerin bebeklerini besleme tercihleri üzerinde babaların etkisinin değerlendirildiği çalışmada annelerin bebeklerini anne sütü yada mama ile besleme tercihlerini en fazla etkileyen faktörün babalar olduğu saptanmıştır (26). Bu nedenle babaların tutumları ve katılımları, annelerin emzirme tutumu ve sürecini önemli ölçüde etkilemektedir (24). Anne ve babanın emzirme tutumu ve katılımı, bebeğin fiziksel, duygusal, sosyal ve entelektüel gelişimini desteklediği ve aile bağlarını güçlendirdiği için önemli bir ebeveynlik davranışıdır (27). Bu bağlamda doğum sonrası erken dönemde anne ve babanın ebeveynlik davranışın, emzirme tutumu ve katılımının belirlenmesi ve gelişmesi için hemşirelerin, ebeveynlerin bebeğine karşı gösterdiği davranışların düzeyini, emzirme tutumlarını, katılımlarını ve destek gereksinimini belirlemeleri, uygun bakımı planlamaları, hemşirelik girişimleri ve uygulamaları yapmaları gerekmektedir (28). Böylece olumsuz ebeveynlik davranışının ve emzirme tutumunun erken dönemde tanımlanması ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi sağlanacak ve gerekli hemşirelik bakımı ve desteği verilebilecektir (3).

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; doğum sonu dönemde anne ve babaların ebeveynlik davranışlarını, emzirmeye ilişkin tutumlarını ve katılımlarını ve bunları etkileyen faktörleri belirlemek ve aralarındaki ilişkiyi incelemektir.

1.3. Araştırma Soruları

- Doğum sonu dönemde annelerin ve babaların ebeveynlik davranışları nasıldır?
- Doğum sonu dönemde annelerin emzirmeye ilişkin tutumları nasıldır?
- Doğum sonu dönemde babaların emzirmeye ilişkin tutumları ve katılımları nasıldır?
- Doğum sonu dönemde annelerin ve babaların ebeveynlik davranışları ile emzirmeye ilişkin tutum ve katılımları arasında ilişki nasıldır?

1.4. Araştırmanın Önemi ve Yaygın Etkisi

Doğum sonu dönem ebeveynler ile bebek arasındaki bağ kurulduğu, ilk ebeveynlik davranışlarının başladığı, bebeğin ilk ihtiyaçlarının karşılandığı ve bebeği hayata bağlayan emzirmenin başladığı çok özel bir dönemdir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar ile doğum sonu dönemde annelerin ve babaların ebeveynlik davranışları, emzirme tutumları ve katılımları belirlenmiş ve annelerin ve babaların ebeveynlik davranışları ile emzirme tutumları ve katılımları arasındaki ilişki saptanmıştır. Bu sayede “kadın sağlığı ve hastalıkları hemşireliği alanında görev yapan tüm sağlık profesyonelleri özellikle hemşireler” doğum sonrası dönemin sağlıklı bir şekilde geçirilmesini sağlayacak, sağlıklı bir ebeveyn-bebek ilişkisinin başlamasına destek olacak ve ebeveynlik davranışlarının gelişmesine katkı sağlayabilecektir. Ayrıca anne ve babaların emzirme tutumunun ve katılımının doğum sonu dönemde belirlenmesi ile olumsuz emzirme tutumuna ve katılımına yönelik gerekli hemşirelik uygulamaları planlanacak ve uygun girişimler yapılabilecektir. Hemşireler tarafından anne ve babalara yönelik yapılan uygun girişimler, eğitim ve danışmanlık ile annelerin ve babaların emzirmeye yönelik tutumlarının ve katılımlarının iyileştirilmesi ve annelerin emzirmeye başlama ve devam etme oranlarının artması sağlanacaktır. Ayrıca bu tez çalışması nicel ve nitel çalışmalara yol göstererek literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın izlemsel bir çalışma olması ve doğum sonu 4-6 haftalar arasında yapılan izlemin telefon görüşmesi yolu ile yapılması nedeniyle veri kaybı yaşanması araştırmanın sınırlılığı olarak kabul edilmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Ebeveynlik Davranışı

Ebeveynlik, bir çocuğun “gelişmesi ve hayatta kalması için gerekli desteği ve ihtiyaçlarının hayat boyu sağlanması” olarak tanımlanmaktadır. Ebeveyn olma, çiftlerin anne-baba olmaya karar vermeleri ile başlamakta ve ömür boyu devam etmektedir (29,30). Ebeveynlik davranışı ise; annelerin ve babaların bebeklerine karşı sergilediği tutumlar, eylemler ve yaklaşımlar anlamına gelmektedir. Doğumdan sonra bebekle ilk karşılaşmada annenin veya babanın gösterdiği davranışlar ilk ebeveynlik davranışı olarak kabul edilmektedir. Doğum sonrası erken dönem bağlanmanın en yoğun olduğu süreç olduğundan olumlu ebeveyn-bebek ilişkisinin başlatılması için en uygun zamandır (31) ve bebeklerinin gelişimi için önemli olan ebeveynlik davranışlarının gelişimi açısından kritik bir dönemdir (8). Ebeveynlik davranışlarının temel unsurları; destekleyici ve sevgi dolu olmak, kurallar ve sınırlar koymak, tutarlı olmak, iletişim, empati, rol model olmak, eğitim ve rehberlik sağlamak, özgüven sağlamak ve sorumluluk vermek, takdir ve ödüllendirmek ve motive etmek olarak çeşitlenmektedir (32-34). Ebeveynlik davranışları; “bebeğin el ve ayaklarına dokunma, okşama bebekle konuşma, göz temasında bulunma, bebeği inceleme gibi davranışlar” olabilmektedir (3).

Anne ve babaların olumlu ebeveynlik davranışları, doğum sonrası dönemde ebeveyn-bebek arasındaki bağlılığı arttırmakta, bebeğin yaşamını fiziksel ve ruhsal olarak sağlıklı sürdürmesini sağlamakta, bebeklerin dengeli ve sağlıklı beslenmesini sağlamakta, emzirmeyi destekleyerek bebeklerin bağışıklık sistemini güçlendirmekte ve hastalıklara karşı direncini artırmakta, bebeklerin motor becerilerinin gelişimine yardımcı olmakta, bebeklerin duygusal güvenliklerini sağlamakta, sağlıklı bağlanma ilişkileri geliştirmelerine yardımcı olmakta, ilerleyen yaşlarda sağlıklı sosyal ilişkiler kurmalarını sağlamakta, bebeklerin duygularını tanıma ve yönetme becerilerini geliştirmekte, ebeveynlerin tutarlı ve sakin tepkileri bebeklerin stresle başa çıkma yeteneklerini artırmakta, bebeklerin dil gelişimini ve iletişim becerilerini arttırmakta, bebeklerin problem çözme yeteneklerini ve yaratıcı düşünme kapasitelerini geliştirmekte, bebeklerin bilişsel becerilerinin gelişimini desteklemekte, ileriki dönemlerde aile içerisindeki iletişimi güçlendirmekte ve bebeğin sosyal ve bilişsel gelişimini desteklemektedir (35-39). Anne ve babaların olumlu ebeveynlik

davranışlarını sergilememesi yetersiz veya başarısız bağlanmaya, bebekte ciddi fiziksel ve duygusal gelişim sorunlarına neden olabilmektedir (8, 9, 40). Bu nedenle olumlu ebeveynlik davranışları, bebeklerin çok yönlü gelişimine katkıda bulunmakta ve sağlıklı, mutlu bireyler olarak yetişmelerine temel oluşturmaktadır. Olumlu ebeveynlik davranışları hem annelerin hem de babaların aktif katılımı, bebeklerin tüm gelişim alanlarında daha başarılı olmalarını sağlamaktadır. Ayrıca olumlu ebeveynlik davranışları, aile içi ilişkilerin güçlü ve sağlıklı olmasını sağlamakta, çocukların toplumda sorumlu, empatik ve başarılı bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunmaktadır. Ebeveynlerin bilinçli ve duyarlı bir şekilde hareket etmeleri, çocukların kendine güvenen, mutlu ve başarılı bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunmaktadır (35, 36).

2.1.1. Doğum Sonu Dönemde Ebeveynlik Davranışını Etkileyen Faktörler

Doğum sonrası dönemde ebeveynlik davranışları, bireylerin yaşadığı kişisel, ailevi, çevresel ve toplumsal unsurlardan büyük ölçüde etkilenmektedir. Anne ve babaların yetiştiği toplumun kültürel değerleri, normlar ve toplumsal beklentiler, onların ebeveynlik rollerini şekillendiren en önemli faktörler arasında yer alır. Farklı kültürlerde ebeveynlerin üstlendiği sorumluluklar ve roller çeşitlilik gösterebilir. Ailenin ekonomik durumu, eğitim seviyesi, bilgi ve farkındalık düzeyi, çocuğa sağlanan imkânlar gibi unsurlar da ebeveynlik davranışları üzerinde etkili olabilir. Bunun yanı sıra, anne ve babaların ruh sağlıkları, duygusal durumları, geçmiş deneyimleri, birbirleriyle olan ilişkileri, çocukluklarında gördükleri ebeveynlik örnekleri ve iş koşulları, sosyal destek ağları, çevresindeki destekleyici arkadaşlar ve aile üyeleri gibi faktörler de ebeveynlik davranışlarını etkilemektedir (28, 41-43).

Annelerin ebeveynlik davranışlarına ilişkin yapılan çalışmalarda, gebeliğin planlanmış olmasının doğum sonu dönemde ebeveynlik davranışını etkilediği bulunmuştur. (28, 41, 44, 45). Yapılan bir çalışmada planlamadan gebeliğini planlamayan kadınların doğum sonrası erken dönemde ebeveynlik davranış puanları, planlayarak gebe kalan annelerle karşılaştırıldığında daha düşük bulunmuştur. Aynı çalışmada kadınların düşük gelir düzeyi, doğum sayısının fazla olması ve bebek bakımı ile ilgili bilgi almamış olması ebeveynlik davranış puanlarını olumsuz etkileyen faktörler olarak belirlenmiştir (44). Yapılan diğer bir çalışmada annenin gebeliği isteme durumu, babanın yaşadığı aile tipi ve eşlerin uyumu ebeveynlik

davranışını etkilememiş, annenin çekirdek ailede yaşamış olması ebeveynlik davranışını olumlu etkilemiştir (28). Diğer bir çalışmada, vajinal doğum yapan annelerin acil sezaryen doğum yapan annelere göre ebeveynlik davranış puanlarının daha yüksek olduğu, gebeliğin planlanma durumu, plasenta anomalileri, doğumda analjezi/anestezi kullanımı ve yenidoğanın doğum ağırlığının doğum sonrası ebeveynlik davranışını etkileyen faktörler olduğu belirtilmiştir (41). Diğer bir çalışmada da doğum şeklinin doğum sonu ebeveynlik davranışına etkisinin olmadığı saptanmıştır (46). Doğumun aktif fazında hidroterapi ile doğum süreci, anne memnuniyeti ve doğum sonrası ebeveynlik davranışı arasındaki ilişkinin değerlendirildiği çalışmada hidroterapi uygulanan gebelerin ebeveynlik davranışlarının daha olumlu olduğu belirtilmiş, anne ve bebeğin sağlık durumunun iyi oluşunun ebeveynlik davranışı üzerine etkisi gösterilmiştir (37). Bununla birlikte annelerin doğum korkusu yaşama düzeyleri ile doğum sonrası erken dönemde ebeveynlik davranışları arasında herhangi bir ilişki saptanamamıştır (31). Doğum sonrası ebeveynlik davranışı ile ilgili çalışmaların büyük çoğunluğu anneler üzerinde yoğunlaşsa da babaların annelerin doğum sonrası dönemde ebeveynlik davranışını etkilediği belirtilmektedir (10, 35, 47). Babaların ebeveynlik davranışları ile ilgili çalışmalar çok sınırlıdır (2). Yapılan çalışmalarda babaların doğum sonrası ebeveynlik davranışı ve ebeveynlik yeterliliğinin çocuklarının ilerleyen yaşamlarında duygusal ve davranışsal sonuçları arasında ilişki kurulmuştur (8, 9). Babalarıyla erken dönemden itibaren güçlü bir iletişim kuran çocukların duygusal, bilişsel ve sosyal becerilerinin daha iyi geliştiği; babalarla etkileşim, çocukların kendine güvenini, duygusal düzenleme becerilerini ve sosyal ilişkilerdeki becerilerini arttırmaktadır. Bu erken iletişim, çocukların dünyayı anlamalarına, problem çözme yeteneklerini geliştirmelerine ve duygusal dayanıklılık kazanmalarına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, babaların çocuklarının gelişiminde aktif bir rol oynaması çok önemlidir (1). Babaların giderek artan bir şekilde eşleriyle ebeveynlik görevlerini paylaşmaları ve bebek bakımı konusunda aktif roller üstlenmelerinin doğum sonu dönemde adaptasyonu arttırdığı ve aile sağlığını geliştirdiği belirtilmiştir (48).

Annelerin ve babaların ebeveynlik davranışlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi bebeklerin sağlıklı gelişimine olumlu etkiler yaratacak stratejilerin gelişmesine ve ebeveynlere yönelik eğitim programlarının içeriğinin daha etkili bir şekilde oluşturulmasını katkı sağlayacaktır. Politika ve yasal düzenlemelerin

yapılmasını sağlayacak, doğum izni politikaları ve toplumda sunulan hizmetler gibi birçok alanda iyileştirmelerin yapılmasına olanak sunacaktır. Ebeveynlik stresini ve diğer psikolojik faktörleri belirleyerek ebeveynlere yönelik ruh sağlığı hizmetlerinin geliştirilmesine yardımcı olacaktır. Toplumsal ve kültürel faktörlerin açığa çıkmasını ebeveynlik programlarının ve politikalarının kültürel olarak duyarlı olmasını sağlayacaktır. Bilimsel araştırmaların artmasına ve veri toplamanın yönlendirilmesine yardımcı olarak ebeveynlik ve bebek gelişimi üzerine daha fazla bilgi edinilmesini ve kanıta dayalı uygulamaların geliştirilmesini sağlayacaktır (49, 50).

Risk altındaki ebeveynlerin erken dönemde belirlenmesi ve desteklenmesi, olumsuz ebeveynlik davranışlarının önlenmesine yardımcı olmaktadır. Bu süreç bebeklerin uzun vadeli sağlığı ve gelişimi üzerinde olumlu etkiler sağlamaktadır. Böylece ebeveynlik davranışlarını etkileyen sosyal ve toplumsal faktörler, toplum destek ağlarının oluşturulabilmekte, ebeveynlerin bilgi paylaşımını ve dayanışmasını artırarak ebeveynlik deneyimleri iyileştirilebilmektedir (50, 51).

2.2. Emzirme Tutumu ve Katılımı

Yenidoğan bebeğin büyümesi ve gelişmesi için gerekli tüm sıvı, enerji ve besin öğelerini karşılayan ideal besin anne sütüdür. Anne sütünü bebeklere ulaştırmanın en doğal yolu emzirmedir (52). Dünyaçapında ve Türkiye'de emzirme oranları çeşitlilik göstermekte olup, birçok bölgede artan destek ve politika uygulamaları sayesinde emzirme oranlarında iyileşmeler bulunmaktadır. UNICEF tarafından hazırlanan Küresel Emzirme Karnesi'ne göre, küresel olarak sadece anne sütüyle beslenme oranı son on yılda önemli ölçüde artmıştır ve 2025 yılına kadar anne sütüyle beslenme oranının %50'ye ulaşılması hedeflenmektedir (53). Dünyaçapında ilk altı ay sadece anne sütü ile beslenme oranı yaklaşık %48'dir. Bazı ülke ve bölgelerde sadece anne sütüyle beslenme oranı daha yüksektir. Örneğin Güney Asya, bebeklerin yaklaşık %60'ının yalnızca anne sütüyle beslenmesiyle başı çekerken, Kuzey Amerika gibi bölgeler %26 civarındaki oranlarla geride kalmaktadır. Ruanda (%80,9), Burundi (%71,9) ve Zambiya (%69,9) gibi ülkeler en yüksek sadece anne sütüyle beslenme oranlarından sahiptir (54). Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması (TNSA) 2018 verilerine göre, altı aydan küçük bebeklerin yaklaşık %41'inin yalnızca anne sütüyle beslendiği belirlenmiştir. Bu oran yaşla birlikte azalmakta ve 4-5 aylık bebekler için %14'e düşmektedir (55). Tüm dünyada emzirme oranları arasındaki farklılığın azalması,

emzirme dostu kuruluşların çabaları, küresel olarak emzirme uygulamalarını destekleyen ve teşvik eden çeşitli programlar ve politikaların yapımı emzirme oranlarının artırılmasını desteklemektedir (56-59).

Emzirmenin başlaması ve ilk altı ay sadece anne sütü ile bebeklerin beslenmesinin arttırılması doğumdan sonraki ilk yarım saat veya bir saatte emzirmeye başlanması emzirmenin devamlılığı için önemlidir (52). Emzirme ile birlikte anne bebek arasında yakın temas kurulmakta, duygusal bağlanma sağlanmakta ve annenin doğum sonu dönemde iyileşmesi hızlanmaktadır. Anne sütünün sayısız faydası bulunmakla birlikte ilk günlerdeki anne sütü olan kolostrum içeriğindeki antikorlarla bebeği enfeksiyonlardan korumakta ve bağışıklık sistemini geliştirmektedir (52, 60). Bununla birlikte emzirmeyi etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Emzirmeyi etkileyen faktörlerin de kapsamlı olarak bilinmesi, değerlendirilmesi ve çözüm stratejilerin geliştirilmesi emzirme oranlarına katkı sağlamaktadır. Sosyodemografik özellikler, psikososyal durum, aile yapısı, emzirmeye başlama zamanı, sağlık bakımı verilen ortam, toplumun yapısı, eş desteği ve sağlık politikaları emzirmeyi etkileyen faktörler arasındadır (18-22, 26, 61-65). Bununla birlikte annelerin ve babaların emzirmeye karşı tutumu, emzirmeye başlama ve devam etme durumunu etkilemektedir (66, 67). Tutum, bireylerin herhangi bir olay karşısında ortaya koyacakları davranış veya tavır şeklini gerçekleştirme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Bireyler tutumları sonucunda davranışlara yönelmektedir. Tutumlar davranışlar üzerinde doğrudan etkili olmaktadır (68-70). Emzirme tutumu; annenin emzirme sürecini nasıl yönettiği, emzirmeyi devam edip etmeme durumu, emzirme süresi ve babanın emzirmeye olan bakışı ile ilişkilidir. Olumlu emzirme tutumu, hem annenin hem de babanın emzirme sürecine ilişkin pozitif ve destekleyici bir yaklaşım benimsemeleri anlamına gelmektedir. Bu tutum, hem anne hem de bebek için pek çok fayda sağlamakta ve emzirme oranlarını da arttırmaktadır (7, 19, 71, 72). Ebevyinlerin emzirmenin faydaları hakkında yeterli bilgiye ve farkındalığa sahip olması, emzirme konusunda bilinçlenmelerine ve karşılaşılabilecekleri zorluklarla başa çıkma stratejilerinin olması, destekleyici sosyal çevre ve politikaların olması, sağlık profesyonellerinin rehberliği ve desteği olması, olumlu deneyimler yaşaması ve emzirmenin teşvik edilmesi olumlu emzirme tutumunun geliştirmelerinde kritik bir rol oynamaktadır (6, 62, 13, 73). Sosyal medya aracılığıyla emzirmeye yönelik yapılan farkındalık çalışmaları, emzirmenin önemini vurgulayarak toplum genelinde olumlu

bir emzirme tutumunun gelişmesine katkı sağlamaktadır. Emzirmenin normalleştirilmesi ve desteklenmesi, babaların annelere verdiği destek, annelerin bu süreci olumlu bir şekilde deneyimlemelerine yardımcı olmaktadır (17, 21, 61, 65, 74).

2.2.1. Annelerin Emzirme Tutumunu Etkileyen Faktörler

Annelerin emzirmeye yönelik tutumlarının emzirme kararını ve anne sütüyle besleme süresini belirlemede önemli bir belirleyici olarak görülmektedir (75). Annelerin emzirme tutumunu birçok faktör etkilemektedir. Yapılan çalışmalarda annelerin yaşı, eğitim durumu, aile yapısı, gelir düzeyi, iş durumu gibi sosyodemografik değişkenler (75-77) ve annelerin doğum öncesi ve doğum sonrası emzirme ve anne sütü ile ilgili eğitimi alma durumu ve bilgi düzeyi, ilk emzirme zamanı, planlanan emzirme süresi, sıklığı, emzik ya da biberon kullanma durumu, doğum öncesi bakım alma durumu ve bebeğin cinsiyeti emzirme tutumunu etkileyen diğer faktörler arasında yer almaktadır (77-79). Gebeliğin planlı olmasının, annelerin eşleri ile olan uyumunun (78, 80) ve olumlu beden imajının emzirme tutumunu olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir (81). Doğum haftalarına göre emzirme tutumlarının incelendiği bir çalışmada, 32 hafta öncesi doğum yapan annelerin 36 hafta ve üzerinde doğum yapan anneler ile karşılaştırıldığında daha olumlu emzirme tutumuna sahip oldukları raporlanmıştır (76). Bununla birlikte annelere sağlanan emzirme desteğinin annenin emzirme tutumunu olumlu katkı sağladığı birçok çalışmada vurgulanmıştır. (17, 19, 20, 26, 62, 65, 70, 72, 74).

Olumlu emzirme tutumunun hem anneye hem de bebeğe birçok yararı bulunmaktadır. Ancak gebelikte yaşanan sağlık sorunları, doğum sonu dönemde bebekte ve annede oluşan sağlık sorunları, ilaç kullanımı, cerrahi müdahaleler, bebeğin yoğun bakım ünitesinde kalması, memede yapısal sorunlar ve süt üretim problemleri gibi nedenlerden dolayı bazen anneler emzirememekte veya emzirme kesintiye uğrayabilmektedir (82-86). Tüm bunlar annelerin emzirme tutumunu da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Yapılan çalışmalarda doğum korkusunun, annenin düşük özgüveninin, doğum sonrası depresyon ve anksiyete düzeyinin (76, 87), travmatik doğum deneyiminin, doğumda komplikasyon veya zorluk gelişen annelerin emzirme tutumlarının olumsuz etkilendiği belirtilmiştir (88, 89). Olumsuz emzirme tutumu, kadınlarda emzirme davranışının başlamamasına veya emzirmenin erken dönemde sonlandırılmasına yol açabilmektedir. Bu durum, bebeklerde hipoglisemi ve

hiperbilirubinemi gibi komplikasyonların artmasına, hastanede kalış süresinin uzamasına ve buna bağlı olarak hastanede kalma süresince gelişebilecek olası risklerin ve komplikasyonların artmasına neden olabilmektedir (90-92). Annelerin tüm emzirme sürecini etkileyen olumlu ve olumsuz emzirme tutumlarının belirlenmesi, emzirmenin erken dönemde başlatılması, sürdürülmesi emzirme sürecinin daha başarılı ve doyum alarak geçmesine katkı sağlayacak ve emzirme süresini arttıracaktır (57, 93, 94).

2.2.2. Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımını Etkileyen Faktörler

Babaların emzirme uygulamalarına ilişkin bilgi, tutum ve katılımları, annelerin emzirmeye karar vermesini, emzirmeye devam etmesini, emzirme süresini ve emzirmenin başarısını etkilemektedir (74, 95). Babaların emzirme tutumunu ve katılımını etkileyen faktörler arasında eğitim durumu, aile tipi, sosyoekonomik statü, evlilik uyumu ve emzirme sürecini deneyimle sayısı gibi bazı özellikler bulunmaktadır (24, 74, 95). Yapılan birçok çalışmada babaların anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi düzeyinin emzirmeye yönelik tutumlarını önemli ölçüde belirlediği ifade edilmiştir (9, 17, 19, 48, 61, 65, 74, 96, 97). Bununla birlikte babaların emzirme tutumları ve emzirmeye katılma davranışları çevrelerindeki insanlardan büyük ölçüde etkilenmektedir. Babaların emzirme katılımında aile üyelerinden ve arkadaşlarından aldıkları onayın ve babanın annesinin emzirme sürecine katılımını onaylamasının babaların emzirme tutumunu olumlu yönde etkilediği bildirilmiştir (24, 74, 98). Emzirmenin olumsuz olarak algılandığı farklı kültürlerde ise emzirmenin memelere zararlı olduğunu ve çirkinleştirdiğini düşünme, emzirmenin bebeği babadan ayırdığını düşünme gibi bazı inanışların da babaların emzirmeye yönelik tutumlarını olumsuz etkilediği belirtilmiştir (99).

Babaların çoğu emzirme uygulamasına vereceği desteğin doğrudan emzirme eylemi ile ilgili olması gerektiğini düşünmektedir. Ancak, babalar emzirme eylemini doğrudan gerçekleştiremese de, annenin ihtiyaç duyduğu her şeye kolayca ulaşabilmesini sağlamak gibi dolaylı yollarla da emzirme sürecine önemli katkılarda bulunabilirler. Bununla birlikte annenin bebeğini iyi bir şekilde emzirdiğini doğrulayarak, annenin sıvı alımına destek vererek, emzirmeyi engelleyecek uyarınları azaltarak, anne ve bebeğin rahatlığını ve konforunu sağlayarak, anneye bebeği getirerek emzirme sürecine katılım saylayabilmektedirler. Babaların annelere verdiği

bu destek onların emzirmeye karşı olumlu tutumlarını ve katılımlarını geliştirmektedir (100). Yapılan bir çalışmada olumsuz emzirme tutumuna sahip babaların eşlerine emzirme konusunda yardım edemediklerini ve dışlandıklarını hissettikleri saptanmıştır (97). Babaların emzirme uygulamalarına katılımını etkileyen faktörler değerlendirildiğinde ise babaların olumsuz emzirme tutumlarının emzirme katılımını etkileyen önemli bir faktör olduğu açığa çıkmaktadır. Bu nedenle babaların emzirme sürecinden ayrı tutulmaması oldukça önemlidir (9, 19, 48, 65, 74, 96). Annelerin bebeklerini besleme tercihleri üzerinde babaların etkisinin değerlendirildiği çalışmada annelerin bebeklerini anne sütü ya da mama ile besleme tercihlerini en fazla etkileyen faktörün babalar olduğu belirlenmiştir (26). Eşleri tarafından duygusal destek gören annelerin emzirme süresi uzamakta, anne ve bebek arasındaki bağ kuvvetlenmekte (19, 21, 72) anne ve baba arasındaki iletişim ve etkileşim gelişmekte (101), annenin özgüveni ve benlik saygısı artmakta ve ruhsal sorunları (depresyon ve anksiyete gibi.) (13) ve sosyal izolasyonu azalmaktadır (21). Babaların emzirmeye yönelik tutumları ve katılımı emzirme süreci üzerinde önemli etkisi olan faktörlerdir. Babaların emzirmeye yönelik bilgi, tutum ve katılımları, emzirmeye karar verme, emzirmenin başarısı ve emzirme uygulamalarına devam etme gibi emzirme sonuçlarının başarısını belirlemede çok önemli faktörlerdir ve babalar bu süreçten ayrı düşünülmemelidir (95, 102, 103).

2.3. Doğum Sonu Dönemde Annelerin ve Babaların Ebeveynlik Davranışı, Emzirme Tutumu ve Katılımı Arasındaki İlişki

Ebeveynlerin bebeklerine bağlanmasının en önemli göstergesi ebeveynlerin bebeklerinin davranışlarına ve ihtiyaçlarına karşı verdiği tepkilerdir (11). Ebeveynlik davranışları bebeğin fiziksel, psikolojik ve emosyonel gelişimini önemli ölçüde etkilemektedir (9). Annelerin ve babaların bebeğe yakınlık göstermesi, en doğal iletişim yollarından biri olan dokunma, bakım verme, sevgi dolu konuşma, ebeveynler ve bebek arasındaki iletişimi başlatarak emzirme başarısını desteklemektedir (104). Ebeveyn-bebek davranışlarının ve ilişkisinin oluşmasının önemli yollarından biri emzirmedir. Emzirme, bebeğin gelişimi ile ilişkilendirilen ebeveynlik davranışlarından biridir ve emzirme, genellikle ebeveynlik davranışlarının bir temsilcisidir. Dolayısıyla ebeveynlik davranışı emzirmeyi, emzirmede ebeveynlik davranışını şekillendirebilmektedir. Emzirmenin, ebeveynlik davranışlarını temsil

ettiğini gözlemlemek için yapılan bir çalışmada ağırlıklı olarak emziren annelerin bilişsel uyarım, anne duyarlılığı, yakın temas, sevgiyle dokunma ve konuşma gibi ebeveynlik davranışlarının daha fazla olduğu bulunmuştur (12). Emzirme anne ve bebek arasındaki bağın güçlenmesini, annenin kendini daha iyi hissetmesini ve kendilerini bebekleriyle yakın hissetmelerini sağlamaktadır (105). Ebeveynlik davranışları ile emzirme süresi arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmada erken bebeklik dönemindeki ebeveynlik davranışının emzirmeye başlama ve emzirme süresi üzerindeki etkisi ortaya çıkarılmıştır. Olumsuz ebeveynlik davranışları ve bebeğe verdiği bakımın düşük olduğu belirlenen ve anksiyetesi yüksek olan annelerin anne sütü ile bebeklerini besleme oranlarının azaldığı ve doğumdan sonraki ilk altı hafta içinde mama verme olasılığının arttığı belirlenmiştir (66). Babaların ebeveynlik davranışları da annenin emzirme sürecini etkilemektedir (48, 101). Annelerin emzirmeyi başlaması ve sürdürmesi babaların emzirme sürecine katılımı, emzirmeye karşı olan tutumu ve desteği gibi birçok faktörden etkilenmektedir (75). Babaların ebeveynlik sürecine dahil etmek için planlanan bir çalışmada emzirme desteği, emzirme süresi ve bebek gelişimi ölçümleri hakkında doğum öncesi ve doğumdan sonra değerlendirmeler yapılmış ve babaların annelerin ihtiyaçlarını karşılama ve yardım etme açısından daha fazla destek sağladığında annelerin daha uzun emzirme süresine sahip olduğu ve 9. ayda bebeklerinin daha iyi gelişim gösterdiği belirlenmiştir (106). Babaların ebeveynlik davranışlarına annelerle koordineli bir ekip olarak katılması, eş ilişkilerini, etkileşimini arttırdığı ve bebeklerinin fiziksel, bilişsel ve emosyonel gelişim sonuçlarını iyileştirdiği belirlenmiştir (9, 47, 106). Bununla birlikte annelerin emzirmeye karşı tutumu, emzirmeye başlama ve devam etme olasılığını etkilemektedir. Ayrıca babaların olumlu tutumları ve destekleyici yaklaşımları, annelerin emzirme sürecine yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilemekte ve bu süreçteki kararlılıklarını artırmaktadır (25). Yapılan bir çalışmada annelerin bebeklerini emzirme süresi, babaların emzirme tutumu ve emzirme desteği ile ilişkili bulunmuştur (107). Babaların emzirme sürecindeki rollerini etkin bir şekilde yerine getirmelerinin temelinde, olumlu emzirme tutumları yer almaktadır. Yapılan araştırmalar, babaların emzirmeye ilişkin tutum puanları arttıkça, emzirme sürecine katılım puanlarının da yükseldiğini ortaya koymuştur. Bu nedenle, babaların tutumları ve sürece aktif katılımları, emzirme sürecinin başarısı açısından büyük önem taşımaktadır (24, 106, 107).

Emzirmenin bebek ve anne sağığı için önemi göz önüne alındığında, ebeveynlik davranışlarının emzirme süreci üzerindeki etkisini ve etkileşimini anlamak, annelerin ve babaların emzirme tutumu ve katılımının anne sütüyle besleme ve emzirme sürecini nasıl etkilediğini bilmek ve emzirme sürecini etkileyen olumlu ve olumsuz faktörleri açığa çıkarmak oldukça önemlidir (66). Bu bağlamda anne sütünün ve emzirmenin öneminin hem anneler hem de bebek için yararlarının vurgulandığı annelerin ve babaların bebek istedikleri ve planladıkları zamandan itibaren farkındalıklarını arttırabilmek için emzirme eğitimlerine ve danışmanlık programlarına dâhil etmek gerekmektedir (14, 62, 75, 108).

2.4. Doğum Sonu Dönemde Annelerin ve Babaların Ebeveynlik Davranışının Gelişmesini, Emzirme Tutumu ve Katılımını Sağlamada Hemşirenin Rolü

Doğum sonrası dönemde annelerin ve babaların ebeveynlik davranışının gelişmesinde, emzirme tutumu ve katılımının sağlanmasında tüm sağık profesyonellerinin ve özellikle hemşirelerin önemli rolleri bulunmaktadır. Hemşireler doğum sonrası dönemde sağık kuruluşlarının her basamağında hem koruyucu hem de tedavi edici sağık hizmetlerinde annelere ve babalara bakım, eğitim ve danışmanlık sağlamaktadır (17, 65, 74, 109). Hemşireler, doğum öncesi dönemden itibaren annelere ve babalara emzirmenin önemi, doğru emzirme teknikleri ve emzirmenin anne ve bebek sağığına olan faydaları hakkında bilgi vermelidir. Annelerin ve babaların emzirme eğitimleri ve rehberlik programları ile emzirmenin teşvik edilmesi gerektiğini vurgulamalı ve annelerin ve babaların olumlu ebeveynlik davranışlarının gelişmesinde onlara destek olmalıdır. Hemşireler ebeveynlerin stres ve anksiyete yönetimini sağlamalı, emzirme motivasyonunu arttırmalıdır. Doğru emzirme pozisyonları ile anneleri desteklemeli, emzirme ile ilgili sorunların çözümüne katkı sağlamalıdır. Ebeveynlerin emzirme sürecini rahat ve huzurlu geçirmelerini sağlamalıdır. Emzirme destek gruplarına ve emzirme konusunda yardımcı olabilecek kaynaklara erişimlerini sağlamalıdır (16, 62, 110). Ebeveynlerin ebeveynlik davranışlarının gelişmesi için anne-bebek bağlanmasının gerçekleşmesini ve emzirmeye ilk yarım saatte başlamasını sağlamalıdır (8, 9, 40, 111). Hemşireler doğum sonrası dönemde baba-bebek etkileşimini sağlamak için babanın bebek ile

ilgilenmesini, babanın anne ve bebeğin yanında kalmasını, babanın bebeği ile ilgilenmesi için uygun zeminin sağlanmasını desteklemelidir. Babalara bebek bakımına katılımının önemi konusunda eğitim vermeli babaların doğum sonrası sürece katılımı artırılmalıdır (112-114).

Hemşireler babaların annelere duygusal destek sağlamalı ve emzirme konusunda destek vermesi için teşvik etmeli, emzirme sürecine ve bebek bakımına katılımlarını arttırmalı ve emzirme sürecini kolaylaştırmaları gerekmektedir. Babaların başarılı ebeveynlik davranışları geliştirmelerini sağlamak için doğum öncesi dönemde ebeveynlik rollerine geçiş konusunda eğitimlerin vermeli, baba-bebek etkileşimini başlatılmasına katkı sağlamalıdır (2). Doğum sonu dönemde babaların bebek bakımına ve emzirme sürecine nasıl katılım gösterecekleri konusunda eğitim ve danışmanlık vermeli ve aktif kalımını sağlanmalıdır. Hemşireler, babayı gebelik, doğum ve doğum sonu dönemde duygularını ifade etmesi için cesaretlendirerek, tüm süreçlerde babayı emzirmeye ve bakıma dahil etmelidir (115). Yapılan çalışmalar babaların emzirme sürecine katılımının annelerin emzirme sürelerini uzattığını ve emzirme oranlarını artırdığını göstermektedir (72, 101, 103, 108, 116). Anne sütünün öneminin farkında olan annelerin emzirme tutumlarının daha yüksek olduğu (76) ve yetersiz bilgi alımı ve yanlış emzirme tutumunun annelerin bebeklerini süttten erken kesme nedenlerinin en yaygın sebebi olduğu gösterilmiştir (117). Babaların emzirme tutumlarını ise babaların emzirme bilgisi büyük ölçüde etkilemekte iken emzirmeye katılımlarını da emzirme tutumları ve anne sütü ve emzirme hakkında bilgileri etkilemektedir (19, 109, 118).

Hemşireler anneler ve babaları gebelik, doğum ve doğum sonu dönemde motive etmeli ve emzirme sürecinde her daim destek sağlamalıdır. Doğum sonu dönemde anneleri değerlendirirken, annelerin ebeveynlik davranışlarının, emzirme eğitimi ve danışmanlık verebilmek için annelerin emzirme tutumlarını ve etkileyen faktörlerinin değerlendirilmesi, yanlış inanç, tutum ve bilgi eksikliklerini göz önünde bulundurulması, ihtiyaçları karşılayan bir emzirme planı sağlamak ve doğum sonrası annelerin mümkün olan en kısa sürede ve sorunsuz bir şekilde emzirmeye başlamasına yardımcı olmak için oldukça önemlidir (77, 109, 116). Hemşireler babaların emzirmeye katılım konusunda farkındalığını geliştirmesi, gebelik, doğum ve doğum sonu dönemde babalarında yeterli eğitim ve danışmanlık hizmeti alması ve eşlerinin

yanında olmasının sağlanması, taburculuk eğitimlerine babalarında dahil edilmesi ve ev ziyaretlerine baba katılımı da sağlanması, tüm sağlık çalışanlarının anneler ve babaların ebeveynlik davranışları ve emzirme eğitimi konusunda eğitilmesi, babaların bebek bakımına katılımı sağlanması gerekmektedir (119, 120).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Türü

Bu araştırma doğum sonu dönemde anne ve babaların ebeveynlik davranışlarını, emzirmeye ilişkin tutumlarını ve katılımlarını ve bunları etkileyen faktörleri belirlemek ve aralarındaki ilişkiyi incelemek amacıyla tanımlayıcı ve analitik tipte izlemsel bir çalışmadır.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma, Mart-Ekim 2023 tarihleri arasında Bakırçay Üniversitesi Çiğli Eğitim ve Araştırma Hastanesi Kadın Hastalıkları ve Doğum birimlerine doğum için gelen ve doğumunu doğumhanede veya ameliyathanede gerçekleştiren ve aynı hastanede doğum sonu takibi yapılan anne ve babalar ile yürütülmüştür.

Bakırçay Üniversitesi Çiğli Eğitim ve Araştırma Hastanesinde 19 yataklı bir kadın hastalıkları ve doğum kliniği ve dokuz yataklı bir doğumhane bulunmaktadır. Vajinal doğum yapan annelerin tüm doğum süreci doğumhanede Travay-Doğum-Lohusa (TDL) odasında gerçekleşmektedir. Doğumdan sonra bebekler anneler ile aynı odada tanıştırılıp ve odada bulunan radyan ısıtıcı altında muayene edilmektedir. Sonrasında anne ve bebeğin klinik seyri normal ise bebeğin baba ile ilk buluşması aynı odada gerçekleşmektedir. Sezaryen doğumdan sonra ise bebekler anneler ile tanıştırılıp bebek odasındaki radyan ısıtıcı altında muayene edilmektedir. Bebeğin klinik seyri normal ise bebeğin baba ile ilk buluşması bebek odasında bebeğin ilk muayeneleri tamamlandıktan sonra gerçekleşmektedir. Sonrasında anne ve bebek kadın hastalıkları ve doğum kliniğine alınmaktadır. İlk emzirme doğumdan sonraki ilk yarım saate başlatılmaktadır. Anneler herhangi bir sağlık problemleri yok ise vajinal doğumdan 24 saat sonra, sezaryen doğumdan 48 saat sonra taburcu edilmektedir. Sezaryen doğum sonrası anneler 4-6 saat sonrasında mobilize edilmektedir.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Ocak-Aralık 2022 tarihleri arasında Bakırçay Üniversitesi Çiğli Eğitim ve Araştırma Hastanesi Kadın Hastalıkları ve Doğum

birimlerine doğum için gelen, doğumunu doğumhanede gerçekleştiren ve doğumhanede doğum sonu takibi yapılan anneler ve babalar oluşturmaktadır.

Araştırmada minimum örneklem sayısı prior güç analizi G*Power 3.1 programı kullanılarak hesaplanmış olup örneklem büyüklüğü %5 hata payı, %99 güç ve literatürden elde edilen 0,188 etki büyüklüğü (f^2), 4 prediktör ile en az 86 kişi olarak hesaplanmıştır (121). Veriler Mart 2023- Ekim 2023 tarihleri arasında Bakırçay Çiğli Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne başvuran ve dâhil edilme kriterlerine uyan 200 anne, 200 babaya ulaşılarak toplam 400 kişi ile toplanmıştır. Araştırma sonunda yapılan post-hoc güç analizi ile %5 hata payı, 7 prediktör sayısı, 200 örneklem büyüklüğü ve 0,196 etki büyüklüğü (f^2) ile %99 güce ulaşıldığı belirlenmiştir. Bu sayıya ulaşabilmek için olasılıksız örneklem yöntemlerinden amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmada üçüncü izlemde üç anne ve babaya telefon görüşmesi ile ulaşılamadığı, beş anne ve baba telefon görüşmesinde anketleri doldurmayı kabul etmediği için araştırmaya dahil edilmemiştir. Araştırma örneklemini 200 anne ve 200 babaya ulaşılarak toplam 400 kişi ile tamamlanmıştır.

3.4. Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri

Araştırmaya Kadın Hastalıkları ve Doğum birimlerinden (poliklinik, klinik veya kadın doğum acil) herhangi birine doğum için gelen, doğumunu doğumhanede veya ameliyathanede gerçekleştiren, doğum sonu takibi aynı hastanede yapılan, bebeğinde veya kendinde herhangi bir sağlık problemi olmayan, ruhsal herhangi bir hastalık tanısı almayan, Türkçe konuşabilen ve anlayabilen, iletişim problemi olmayan, okur-yazar olan, emziren ve tek sağlıklı bebeğe sahip anneler ve babalar dâhil edilmiştir.

3.5. Araştırmanın Değişkenleri

Bağımlı Değişken: Annelerin ve babaların DSEDÖ, ETDÖ ve BETKÖ toplam puan ortalaması

Bağımsız Değişken: Annelerin ve babaların tanımlayıcı özellikleri (sosyodemografik özellikleri, gebelik ve bebeğe ait bilgileri ve anne sütü ve emzirme ile ilgili özellikleri)

3.6. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri; “Birey Tanıtım Formu-Anne”, “Birey Tanıtım Formu-Baba”, “DSEDÖ” “ETDÖ” ve “BETKÖ” kullanılarak toplanmıştır.

3.6.1. Birey Tanıtım Formu-Anne

Bu form araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanmış olup (24, 78, 79, 87, 122) annelerin, sosyodemografik özellikleri, gebelik ve bebeğe ait bilgileri ve anne sütü ve emzirme ile ilgili özelliklerini inceleyen 17 sorudan oluşmaktadır.

3.6.2. Birey Tanıtım Formu-Baba

Bu form araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanmış olup (5, 24, 123-126) babaların, sosyodemografik özellikleri, anne sütü ve emzirme süreci ile ilgili özelliklerini inceleyen 9 sorudan oluşmaktadır.

3.6.3. Doğum Sonrası Ebeveynlik Davranışı Ölçeği (DSEDÖ)

Britton ve arkadaşları (britton 2001) tarafından 2001 yılında doğum sonrası anne-babanın bebeğiyle ilk karşılaşması sırasında bebeğine karşı gösterdikleri ebeveynlik davranışını değerlendirmek amacıyla geliştirilen ve kullanılabilen bir ölçektir. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirliği Çalışır ve arkadaşları (3) tarafından 2009 yılında yapılmıştır. Annelere ve babalara doğumdan sonraki ilk dakikalarda uygulabilen ölçek, yakın temas, sevgiyle dokunma, bebeği inceleme, olumlu yorumlar, mutluluk ve sevgiyle konuşmayı içeren maddelerden oluşmaktadır. Ölçeğin orijinali yedi maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe formunda ikinci maddenin ayırt edicilik gücü yetersiz olduğu için çıkartılmış ve Türkçe formu toplam altı maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin değerlendirilmesi her bir madde için var/yok şeklindedir. Her madde için davranış gözlemleniyor ise bir (1) puan, gözlemlenmiyor ise sıfır (0) puan olarak değerlendirilmekte olup, ölçekten alınabilecek toplam puan 0-6 arasında

değişmektedir. Toplam puanın yüksek olması ebeveynin bebeğine karşı daha olumlu ebeveynlik davranışına sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin en önemli avantajı özel bir eğitim gerektirmeden ebe ve hemşireler tarafından kullanılabilir olmasıdır. Gözlemciler arası güvenirliğinin 0.91 ve iç tutarlılık güvenirliğinin (Cronbach Alpha) 0,64 olduğu belirtilmiştir (127). Türkçe geçerlik güvenirlik çalışmasında Cronbach alpha değeri 0,78 olarak belirlenmiştir (3). Bu araştırmada ölçeğin Cronbach alpha değeri anneler için 0,65 ve babalar için 0,74'tür.

3.6.4. Emzirme Tutumunu Değerlendirme Ölçeği (ETDÖ)

Arslan tarafından 1999 yılında Türkiye’de geliştirilen annelerin emzirme tutumlarını değerlendirmek amacıyla kullanılan bir ölçektir. Ölçekte, emzirme tutumunu etkileyebilecek, annenin kendisine ait emzirme tutumu, annenin diğer kişilerle ilgili emzirme tutumu (eşinin, aile ve yakın çevrenin, sağlık personelinin), toplum olarak emzirme ile ilgili tutumlar, kadına özgü bir işlev olarak emzirme gibi özelliklere yer verilmiştir. Kırk altı sorudan oluşan ölçek 5’li likert tiptedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 184 ve en düşük puan 0’tür. Ölçekten alınan puan yükseldikçe annelerin emzirmeye ilişkin tutumları olumlu olarak değerlendirilmektedir. Ölçeğin Cronbach’s alfa değeri 0,63 olarak bildirilmiştir (128, 129). Bu araştırmada ölçeğin cronbach alfa değeri ikinci izlemde 0,58 ve üçüncü izlemde 0,57’dir.

3.6.5. Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımı Ölçeği (BETKÖ)

Abu-Abbas ve arkadaşları tarafından 2016 yılında geliştirilen (98) ve Türkçe geçerlilik güvenirliği Gültekin ve Uyar Hazar tarafından 2021 yılında yapılan (121) BETKÖ babaların emzirmeye ilişkin tutumlarını ve babaların emzirme sürecine katılımlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. BETKÖ, “Babaların Emzirmeye İlişkin Tutumları (BET)” ve “Babaların Emzirme Sürecine Katılımı (BEK)” olmak üzere iki alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçek; BET 14 madde ve BEK 14 madde olmak üzere toplam 28 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 5’li likert tiptedir ve “1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum ve 5=Kesinlikle katılıyorum” şeklinde puanlanmaktadır. "BET alt ölçeğinden alınacak toplam puan 14-70 arasında değişmektedir. BET’in 1, 3, 5, 8, 10 ve 13. maddeleri emzirmeye ilişkin olumluluk belirtmekte ve 2, 4, 6, 7, 9, 11, 12 ve 14. maddeleri emzirmeye ilişkin olumsuzluk belirtmekte ve alınan yanıtlar ters çevrilerek puanlanmaktadır." "BET’in

kesim noktası 58'dir ve toplam puanı ≥ 58 olanlar pozitif tutum, < 58 olanlar negatif tutum olarak değerlendirilmektedir." "BEK alt ölçeğinden alınacak toplam puan 14-70 arasında değişmektedir. BEK'in 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 13 ve 14. maddeleri emzirme sürecine katılımın iyi olduğunu belirtmekte ve 9, 10 ve 12. maddeleri emzirme sürecine katılımın kötü olduğunu belirtmekte ve alınan yanıtlar ters çevrilerek puanlanmaktadır." "BEK'in kesim noktası 58'dir ve toplam puanı ≥ 58 olanlar iyi katılım, < 58 olanlar ise zayıf katılım olarak adlandırılmaktadır." BET ve BEK alt ölçeklerinin Cronbach alfa katsayısı 0,807 ve 0,839'dür. BETKÖ; BET ve BEK şeklinde içerisinde toplam puanı olan iki tane alt ölçek bulundurduğu için BET ve BEK olarak ayrı ayrı da kullanılabilir (24, 121). Bu araştırmada ikinci izlemde BET ve BEK ölçeği cronbach alfa değeri sırasıyla 0,60 ve 0,85; üçüncü izlemde sırasıyla 0,68 ve 0,83 olarak bulunmuştur.

3.7. Verilerin Toplanması

Veriler, Bakırçay Üniversitesi Çiğli Eğitim ve Araştırma Hastanesi kadın hastalıkları ve doğum kliniğinde ve doğumhanede örnekleme alınan anneler ve babalara üç izlem yapılarak araştırmacı tarafından toplanmıştır. Birinci izlem vajinal doğum yapan anneler ile anne-bebek buluşmasından sonraki ilk 15 dakika içerisinde TDL odasında ve babalar ile baba-bebek buluşmasından sonraki ilk 15 dakika içerisinde TDL odasında gerçekleşmiştir. Birinci izlem sezaryen doğum yapan anneler ile anne-bebek buluşmasından sonraki ilk 15 dakika içerisinde ameliyathanede ve babalar ile baba-bebek buluşmasından sonraki ilk 15 dakika içerisinde bebek odasında gerçekleşmiştir. Birinci izlemde hem anneye hem de babaya gözlem yoluyla araştırmacı tarafından DSEDÖ (EK 3) doldurulmuştur. İkinci izlem doğum sonrası birinci günde yapılmış, kadın hastalıkları ve doğum kliniğinde hasta odasında annelere ETDÖ (EK 4) ve babalara BETKÖ (BET ve BEK ölçeği) (EK 5) araştırmacı tarafından öz-bildirim yolu ile uygulanmıştır. Üçüncü izlemde doğum sonrası 4-6 haftalar arasında araştırmacı tarafından bilgileri alınan anneler için ETDÖ ve babalar için BETKÖ (BET ve BEK ölçeği) kullanılarak telefonla görüşme yolu ile toplanmıştır. Veri toplama izlem şeması ile ilgili bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Veri Toplama İzlem Şeması

Birinci İzlem

Ebeveyn-Bebek buluşmasından sonraki ilk 15 dakika	
Anne Anne-bebek buluşmasından sonraki ilk 15 dakika DSEDÖ (EK 3) (n=208)	Baba Baba-bebek buluşmasından sonraki ilk 15 dakika DSEDÖ (EK 3) (n=208)
İkinci İzlem Doğum sonu 1. gün	
- Birey Tanıtım Formu-Anne (EK 1) - ETDÖ (EK 4) (n=208)	- Birey Tanıtım Formu-Baba (EK 2) - BETKÖ (EK 5) (n=208)
Üçüncü İzlem Doğum sonu 4-6. hafta	
Annelere ETDÖ (EK 4) (n=200)	Babalara BETKÖ (EK 5) (n=200)

3.8. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 25.0 istatistik paket programında gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan annelerin ve babaların tanımlayıcı özellikleri sayı ve yüzde dağılımları olarak verilmiştir. Kolmogrov Smirnov testi ile verilerin dağılımının normal dağılıma uygun olup olmadığına bakılmış, normal dağılıma uygun olması üzerine parametrik (Bağımsız gruplarda t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testler kullanılmıştır. DSEDÖ, ETDÖ ve BETKÖ toplam puanları ortalama, standart sapma ve min-maks değerleri olarak verilmiştir. Annelerin ve babaların tanımlayıcı özellikleri ile DSEDÖ, ETDÖ ve BETKÖ puan ortalamalarının karşılaştırılmasında t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. DSEDÖ, ETDÖ ve BETKÖ toplam puan ortalamaları arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon katsayıları şu şekilde yorumlanmıştır: 0,40'ın altı zayıf düzeyde korelasyonu, 0,40-0,69 arası orta düzeyde korelasyonu ve 0,70'in üstü güçlü düzeyde korelasyonu göstermektedir (130). Annelerin emzirmeye ilişkin tutumları, babaların emzirmeye ilişkin tutumları ve katılımının zamanla değişimini belirlemek için Paired Sample t Test yapılmıştır. Anne ve babaların DSEDÖ, BET ve BEK ölçeği toplam puan ortalamalarının annelerin emzirme

tutumuna etkisini belirlemek için regresyon analizi yapılmıştır. Verilerin varyansı R^2 değeri baz alınarak değerlendirilmiştir. Tüm istatistiksel analizlerde $p < 0,05$ anlamlılık düzeyi temel alınmıştır.

Tablo 2: Araştırmada kullanılan DSEDÖ, ETDÖ ve BETKÖ Normallik Analizi

Ölçek	Çarpıklık	Basıklık	Durum
DSEDÖ (Anne)	-0,743	-0,449	Normal
DSEDÖ (Baba)	-0,517	-0,829	Normal
İkinci İzlem ETDÖ	-0,301	0,264	Normal
İkinci İzlem BET	0,345	0,022	Normal
İkinci İzlem BEK	-1,246	1,767	Normal
Üçüncü izlem ETDÖ	-0,491	0,393	Normal
Üçüncü izlem BET	0,177	-0,24	Normal
Üçüncü izlem BEK	-0,594	-0,521	Normal

3.9. Araştırma Takvimi

Yapılan uygulamalar	Temmuz- Aralık 2022	Aralık 2022- Mart 2023	Mart-Ekim 2023	Haziran 2024	Temmuz- Ağustos 2024	Eylül 2024
Problemin Tanımı ve Literatür Tarama						
Veri toplama formlarının hazırlanması						
Etik kurul başvurusu /kurum izinlerin alınması						
Veri toplama						
Verilerin analizi						
Rapor yazımı						
Tez savunma						

3.10. Etik İzinler

Veriler İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan izin alındıktan sonra (Tarih: 22.12.2022, Karar No:0558) (EK 6), araştırmanın yürütüleceği kurumdan (Tarih:22.03.2023 Karar No:2023/22) (EK 7), araştırmaya katılan anneler ve babalardan sözlü ve yazılı onam (EK 8) alınarak toplanmış olup tüm katılımcılara Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu imzalatılmıştır. Ölçeklerin kullanımı için Türkçe geçerlik güvenirliğini yapan yazarlardan elektronik posta yoluyla izin alınmıştır (EK 9).

4. BULGULAR

Araştırmadan elde edilen bulgular aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir. Bu başlıklar şunlardır:

- Annelerin Tanımlayıcı Özellikleri
- Babaların Tanımlayıcı Özellikleri
- Annelerin ve Babaların DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları ve Etkileyen Faktörler
- İkinci İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları ve Aralarındaki İlişki
- Üçüncü İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları, Aralarındaki İlişki ve Etkileyen Faktörler
- Annelerin ve Babaların DSEDÖ Toplam Puanı ile İkinci İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki
- Annelerin ve Babaların DSEDÖ Toplam Puanı ile Üçüncü İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki
- Annelerin Emzirmeye İlişkin Tutumları, Babaların Emzirmeye İlişkin Tutumları ve Katılımının Zamanla Değişimi
- İkinci İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Annelerin Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi
- İkinci İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Babaların Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi
- Üçüncü İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Annelerin Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının ve İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumunun Üçüncü İzlemdeki Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi
- Üçüncü İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Babaların Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının ve İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumunun Üçüncü İzlemdeki Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi

4.1. Annelerin Tanımlayıcı Özellikleri

Araştırmaya katılan annelerin tanımlayıcı özelliklerine göre dağılımı Tablo 3'te sunulmuştur. Araştırmaya katılan annelerin yaş ortalaması $28,36 \pm 5,07$ 'dir. Annelerin %39'unun ilköğretim mezunu olduğu, %79'unun çalışmadığı, %77'sinin geliri giderine denk olduğu, %82'sinin çekirdek ailede ve %89'unun kentsel alanda yaşadığı, %81,5'inin sigara ve %96'sının alkol kullanmadığı belirlenmiştir.

Annelerin %44'ünün iki çocuğa sahip olduğu, %72'sinin gebeliğini planladığı ve %90,5'inin gebeliğini istediği, %60'ının sezaryen ile doğum yaptığı ve %54,5'inin erkek bebek sahibi olduğu, %65,8'inin 25 ay ve üzerinde emzirmeyi istediği, %66,5'inin daha önce emzirme deneyimi olduğu, son bebeğini emzirme süresi ortalamasının $15,61 \pm 9,34$ ay olduğu ve %76,5'inin emzirme eğitimi almadığı saptanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: Annelerin Tanımlayıcı Özellikleri

Değişkenler	n	%
Yaş (<i>Ort.±SS 28,36±5,07</i>)		
Son bebeği emzirme süresi (Ay) (<i>Ort.±SS 15,61±9,34</i>)		
Eğitim durumu		
İlköğretim	78	39,0
Lise	57	28,5
Üniversite	65	32,5
Çalışma durumu		
Çalışıyor	42	21,0
Çalışmıyor	158	79,0
Gelir durumu		
Gelir giderden az	37	18,5
Gelir gidere denk	154	77,0
Gelir giderden fazla	9	4,5
Aile tipi		
Çekirdek aile	164	82,0
Geniş aile	36	18,0
Yaşadığı yer		
Kırsal alan	22	11,0
Kentsel alan	178	89,0
Sigara kullanma durumu		
Evet	37	18,5
Hayır	163	81,5

Tablo 3: Annelerin Tanımlayıcı Özellikleri (devam)

Alkol kullanma durumu		
Evet	8	4,0
Hayır	192	96,0
Yaşayan çocuk sayısı		
1	68	34,0
2	88	44,0
3 ve üzeri	44	22,0
Doğum şekli		
Vajinal doğum	80	40,0
Sezaryen doğum	120	60,0
Gebeliği planlama		
Evet	144	72,0
Hayır	56	28,0
Gebeliği isteme		
Evet	181	90,5
Hayır	19	9,5
Bebeğin cinsiyeti		
Kız	91	45,5
Erkek	109	54,5
Emzirmeyi isteme süresi		
6-24 ay	68	34,2
25 ay ve üzeri	131	65,8
Emzirme deneyimi		
Evet	133	66,5
Hayır	67	33,5
Emzirme eğitimi alma		
Evet	47*	23,5
Hayır	153	76,5

*Annelerin 44'ü emzirme eğitimini sağlık profesyonellerinden, 2'si internetten ve 1'i arkadaşlarından almıştır.

4.2. Babaların Tanımlayıcı Özellikleri

Çalışmaya katılan babaların tanımlayıcı özelliklerinin dağılımı Tablo 4'te verilmiştir. Babaların yaş ortalaması 32,17±4,80'dir. Babaların %38'inin lise mezunu olduğu, %98'inin çalıştığı, %75'inin gelirinin giderine denk olduğu, %53'ünün sigara ve %25'inin alkol kullandığı, %68,5'inin emzirme deneyimi olduğu ve %8'inin emzirme eğitimi aldığı belirlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 4: Babaların Tanımlayıcı Özellikleri

Değişkenler	n	%
Yaş (<i>Ort.±SS 32,17±4,80</i>)		
Eğitim durumu		
İlköğretim	55	27,5
Lise	76	38,0
Üniversite	69	34,5
Çalışma durumu		
Çalışıyor	196	98,0
Çalışmıyor	4	2,0
Gelir durumu		
Gelir giderden az	38	19,0
Gelir gidere denk	150	75,0
Gelir giderden fazla	12	6,0
Sigara kullanma durumu		
Evet	106	53,0
Hayır	94	47,0
Alkol kullanma durumu		
Evet	50	25,0
Hayır	150	75,0
Emzirme deneyimi		
Evet	137	68,5
Hayır	63	31,5
Emzirme eğitimi alma		
Evet	16*	8,0
Hayır	184	92,0

*Babaların 13'ü emzirme eğitimini sağlık profesyonellerinden ve 3'ü internetten almıştır.

4.3. Anne ve Babaların DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları ve Etkileyen Faktörler

Araştırmaya katılan annelerin ve babaların DSEDÖ toplam puan ortalamaları, minimum ve maksimum değerlerine ait sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir. Annelerin DSEDÖ'ü toplam puan ortalamaları $4,52 \pm 1,43$ ve babaların $4,13 \pm 1,71$ 'tür (Tablo 5).

Tablo 5: Anne ve Babaların DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları

	Ort±SS	Min-Maks	Ölçekten Alınan Min-Maks
Annelerin DSEDÖ	4,52±1,43	0-6	0-6
Babaların DSEDÖ	4,13±1,71	0-6	0-6

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma.

Annelerin tanımlayıcı özelliklerine göre DSEDÖ toplam puan ortalamaları Tablo 6’da verilmiştir. Annelerin DSEDÖ toplam puan ortalamaları ile eğitim durumu, yaşayan çocuk sayısı, gebeliği planlama, gebeliği isteme ve emzirme deneyimi olma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu; üniversite mezunu ve yaşayan çocuk sayısı bir olan, gebeliği planlayan, gebeliği isteyen ve emzirme deneyimi olmayan annelerin DSEDÖ toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$) (Tablo 6).

Tablo 6: Annelerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları

	n	DSEDÖ Ort±SS	Test	p
Yaş (<i>Ort.±SS 28,36±5,07</i>) r=-0,005 0,941				
Eğitim durumu				
İlköğretim ^a	78	4,12±1,46	F=5,775	0,004 a<b,c
Lise ^b	57	4,63±1,40		
Üniversite ^c	65	4,89±1,31		
Çalışma durumu				
Çalışıyor	42	4,71±1,29	t=1,017	0,310
Çalışmıyor	158	4,46±1,46		
Gelir durumu				
Gelir giderden az	37	4,59±1,50	F=0,132	0,877
Gelir gidere denk	154	4,51±1,42		
Gelir giderden fazla	9	4,33±1,41		
Aile tipi				
Çekirdek aile	164	4,46±1,48	t=-1,221	0,224
Geniş aile	36	4,78±1,15		
Yaşadığı yer				
Kırsal alan	22	4,14±1,67	t=-1,320	0,188
Kentsel alan	178	4,56±1,39		

Tablo 6: Annelerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları (devam)

Sigara kullanma durumu				
Evet	37	4,49±1,52	t=0,134	0,893
Hayır	163	4,52±1,41		
Alkol kullanma durumu				
Evet	8	5,25±1,04	t=-1,490	0,138
Hayır	192	4,48±1,44		
Yaşayan çocuk sayısı				
Bir ^a	68	4,88±1,46	F=4,645	0,011 c<b<a
İki ^b	88	4,45±1,36		
Üç ve üzeri ^c	44	4,07±1,39		
Doğum şekli				
Vajinal doğum	80	4,46±1,44	t=-0,424	0,672
Sezaryen	120	4,55±1,43		
Gebeliği planlama				
Evet	144	4,66±1,36	t=2,323	0,021
Hayır	56	4,14±1,53		
Gebeliği isteme durumu				
Evet	181	4,58±1,41	t=2,005	0,046
Hayır	19	3,89±1,49		
Bebegin cinsiyeti				
Kız	91	4,37±1,51	t=-1,281	0,202
Erkek	109	4,63±1,35		
Emzirmeyi isteme süresi (ay)				
6-24 ay	68	4,51±1,44	t=0,051	0,959
25 ay ve üzeri	131	4,50±1,43		
Emzirme deneyimi				
Evet	133	4,32±1,39	t=-2,717	0,007
Hayır	67	4,90±1,44		
Emzirme eğitimi alma durumu				
Evet	47	4,40±1,64	t=-0,607	0,545
Hayır	153	4,55±1,36		

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma.

t: Bağımsız gruplarda t testi, F: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), p<0,05.

Babaların tanımlayıcı özelliklerine göre DSEDÖ toplam puan ortalamaları Tablo 7’de sunulmuştur. Babaların DSEDÖ toplam puan ortalamaları ile eğitim durumu, emzirme deneyimi olma ve emzirme eğitimi alma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu; üniversite mezunu, emzirme deneyimi olmayan ve emzirme eğitimi alan babaların DSEDÖ toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$) (Tablo 7).

Tablo 7: Babaların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları

	n	DSEDÖ Ort±SS	Test	p
Yaş (Ort.±SS 32,17±4,80)			r=0,063	0,376
Eğitim durumu				
İlköğretim ^a	55	3,56±1,78	F=5,891	0,003 a<b<c
Lise ^b	76	4,12±1,62		
Üniversite ^c	69	4,59±1,62		
Çalışma durumu				
Çalışıyor	196	4,14±1,72	t=0,450	0,653
Çalışmıyor	4	3,75±1,26		
Gelir Durumu				
Gelir giderden az ^a	38	4,23±1,69	F=0,114	0,893
Gelir gidere denk ^b	150	4,10±1,73		
Gelir giderden fazla ^c	12	4,25±1,42		
Aile tipi				
Çekirdek aile	164	4,15±1,69	t=0,318	0,752
Geniş aile	36	4,05±1,77		
Sigara kullanma durumu				
Evet	106	4,03±1,75	t=0,891	0,374
Hayır	94	4,24±1,66		
Alkol kullanma durumu				
Evet	50	4,32±1,63	t=-0,906	0,366
Hayır	150	4,07±1,73		
Yaşayan çocuk sayısı				
Bir ^a	68	4,50±1,71	F=2,345	0,099 c<b<a
İki ^b	88	3,97±1,74		
Üç ve üzeri ^c	44	3,90±1,55		
Bebeğin cinsiyeti				
Kız	91	4,14±1,74	t=0,022	0,983
Erkek	109	4,13±1,68		
Emzirme deneyimi				
Evet	137	3,95±1,68	t=2,268	0,026
Hayır	63	4,53±1,70		

Tablo 7: Birinci İzlemde Babaların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları (devam)

Emzirme eğitimi alma durumu				
Evet	16	5,00±1,03	t=2,127	0,035
Hayır	184	4,06±1,74		

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma, r: Korelasyon analizi, t: Bağımsız gruplarda t testi, F: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

4.4. İkinci İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları ve Aralarındaki İlişki

Araştırmaya katılan annelerin ikinci izlemde ETDÖ ve babaların BET ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları, minimum ve maksimum değerlerine ait sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir. Annelerin ETDÖ toplam puan ortalamaları 120,18±14,41 ve babaların BET ölçeği toplam puan ortalamaları 53,35±5,98 ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları 53,25±10,08’tir (Tablo 8).

Tablo 8: İkinci İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları

	Ölçekler	Ort±SS	Min-Maks	Ölçekten Alınan Min-Maks
İkinci izlem	Annelerin ETDÖ	120,18±14,41	64-152	0-184
	Babaların BETKÖ			
	BET	53,35±5,98	34-68	14-70
	BEK	53,25±10,08	22-70	14-70

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma.

İkinci izlemde annelerin ETDÖ ile BET ve BEK ölçek toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde zayıf derecede anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır (Sırasıyla $r=0,293$, $r=0,217$; $p<0,05$). Babaların BET ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($r=0,314$; $p<0,05$) (Tablo 9).

Tablo 9: İkinci İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

İkinci İzlem	r		
	1	2	3
1. Annelerin ETDÖ	1,00		
2. Babaların BET	0,293*	1,00	
3. Babaların BEK	0,217*	0,314*	1,00

1: Annelerin ETDÖ, 2: Babaların BET, 3: Babaların BEK.

r: Pearson Korelasyon Analizi. *p<0,05.

4.5. Üçüncü İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları, Aralarındaki İlişki ve Etkileyen Faktörler

Araştırmaya katılan annelerin üçüncü izlemde EDTÖ ve babaların BET ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları, minimum ve maksimum değerlerine ait sonuçlar Tablo 10’da verilmiştir. Annelerin EDTÖ toplam puan ortalamaları 119,71±14,58 ve babaların BET ölçeği toplam puan ortalamaları 54,04±6,14 ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları 52,55±10,47’dir (Tablo 10).

Tablo 10: Üçüncü İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları

	Ölçekler	Ort±SS	Min-Maks	Ölçekten Alınan Min-Maks
Üçüncü İzlem	Annelerin ETDÖ	119,71±14,58	65-160	0-184
	Babaların BETKÖ			
	BET	54,04±6,14	34-69	14-70
	BEK	52,55±10,47	24-70	14-70

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma.

Üçüncü izlemde annelerin ETDÖ ile BET ve BEK ölçek toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde zayıf derecede anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır (Sırasıyla r=0,302, r=0,349; p<0,05). Babaların BET ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır (r=0,559; p<0,05) (Tablo 11).

Tablo 11. Üçüncü İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Puan Ortalamaları arasındaki ilişki

Üçüncü İzlem	r		
	1	2	3
1. Annelerin ETDÖ	1,00		
2. Babaların BET	0,302*	1,00	
3. Babaların BEK	0,349*	0,559*	1,00

1: Annelerin ETDÖ, 2: Babaların BET, 3: Babaların BEK.

r: Pearson Korelasyon Analizi. *p<0,05.

Üçüncü izlemde annelerin tanımlayıcı özelliklerine göre ETDÖ toplam puan ortalamaları Tablo 12’de gösterilmiştir. Annelerin ETDÖ toplam puan ortalamaları ile eğitim durumu, çalışma durumu ve emzirmeyi isteme süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ve üniversite mezunu olan, çalışan ve emzirmeyi isteme süresi 25 ay ve üzerinde olan annelerin ETDÖ toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (p<0,05) (Tablo 12).

Tablo 12: Üçüncü İzlemde Annelerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre ETDÖ Toplam Puan Ortalamaları

	n	ETDÖ Ort±SS	Test	p
Yaş (<i>Ort.±SS 28,36±5,07</i>)			r=-0,090	0,222
Eğitim durumu				
İlköğretim ^a	78	117,65±13,97	F=3,342 a=b<c	0,038
Lise ^b	57	117,96±14,93		
Üniversite ^c	65	123,56±14,40		
Çalışma durumu				
Çalışıyor	42	126,17±15,52	t=3,247	0,001
Çalışmıyor	158	117,94±13,84		
Gelir durumu				
Gelir giderden az	37	119,24±13,45	F=2,483	0,086
Gelir gidere denk	154	120,47±14,15		
Gelir giderden fazla	9	109,44±22,02		
Aile tipi				
Çekirdek aile	164	119,49±14,84	t=-0,441	0,660
Geniş aile	36	120,73±13,45		
Yaşadığı yer				
Kırsal alan	22	114,37±14,90	t=-1,694	0,092
Kentsel alan	178	120,32±14,46		
Sigara kullanma durumu				
Evet	37	121,68±16,31	t=-0,823	0,412
Hayır	163	119,32±14,23		

Tablo 12: Üçüncü İzlemede Annelerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre ETDÖ Toplam Puan Ortalamaları (devam)

Alkol kullanma durumu				
Evet	8	114,71±16,65	t=0,924	0,357
Hayır	192	119,91±14,51		
Yaşayan çocuk sayısı				
Bir ^a	68	118,80±14,19	F=0,706	0,495
İki ^b	88	121,11±14,28		
Üç ve üzeri ^c	44	118,23±15,90		
Doğum şekli				
Vajinal doğum	80	119,04±14,49	t=-0,514	0,608
Sezaryen	120	120,16±14,68		
Gebeliği planlama				
Evet	144	119,90±14,04	t=0,288	0,773
Hayır	56	119,20±16,07		
Gebeliği isteme durumu				
Evet	181	120,14±14,01	t=1,260	0,209
Hayır	19	115,47±19,38		
Bebeğin cinsiyeti				
Kız	91	119,45±13,79	t=-0,225	0,822
Erkek	109	119,93±15,27		
Emzirmeyi isteme süresi (ay)				
6-24 ay	68	115,81±15,37	t=-2,785	0,006
25 ay ve üzeri	131	121,95±13,58		
Emzirme deneyimi				
Evet	133	120,53±14,61	t=1,064	0,289
Hayır	67	118,14±14,50		
Emzirme eğitimi alma durumu				
Evet	47	117,60±15,74	t=-1,116	0,266
Hayır	153	120,38±14,18		

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma, r: Korelasyon analizi, t: Bağımsız gruplarda t testi, F: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

Üçüncü izlemede babaların tanımlayıcı özelliklerine göre BET ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları Tablo 13'te verilmiştir. Babaların BET ölçeği toplam puan ortalamaları ile eğitim durumu ve emzirme eğitimi alma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ve üniversite mezunu olan ve emzirme eğitimi alan babaların BET ölçeği toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$) (Tablo 13).

Üçüncü izlemde babaların BEK ölçeği toplam puan ortalamaları ile eğitim durumu, yaşayan çocuk sayısı, emzirme deneyimi olma durumu ve emzirme eğitimi alma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ve üniversite mezunu olan, yaşayan çocuk sayısı bir olan, emzirme deneyimi olmayan ve emzirme eğitimi alan babaların BEK ölçeği toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$) (Tablo 13).

Tablo 13: Üçüncü İzlemde Babaların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları

		BET		BEK	
		r	p	r	p
Yaş (Ort.±SS 32,17±4,80)		-0,142	0,052	-0,005	0,949
	n	Ort±SS	Test-p	Ort±SS	Test-p
Eğitim durumu					
İlköğretim ^a	55	51,86±5,36	F=9,171 <0,001 a,b<c	48,39±10,69	F=8,099 <0,001 a<b<c
Lise ^b	76	53,43±5,81		52,40±9,71	
Üniversite ^c	69	56,42±6,34		55,98±10,03	
Çalışma durumu					
Çalışıyor	196	54,09±6,17	t=0,835 0,405	52,60±10,57	t=0,396 0,693
Çalışmıyor	4	51,50±4,20		50,50±3,70	
Gelir Durumu					
Gelir giderden az ^a	38	45,27±4,71	F=0,028 0,972	49,69±7,63	F=0,241 0,786
Gelir gidere denk ^b	150	45,20±7,15		49,51±8,39	
Gelir giderden fazla ^c	12	45,66±4,51		47,83 ±10,47	
Aile tipi					
Çekirdek aile	164	45,15±6,86	t=-0,506 0,615	49,12±8,43	t=-1,156 0,253
Geniş aile	36	45,68 ±5,09		50,90±7,95	
Sigara kullanma durumu					
Evet	106	53,65±6,52	t=0,895 0,372	51,87±11,50	t=0,937 0,350
Hayır	94	54,46±5,70		53,30±9,23	
Alkol kullanma durumu					
Evet	50	54,21±6,22	t=-0,226 0,822	52,55±11,15	t=0,000 1,000
Hayır	150	53,98±6,13		52,55±10,27	
Yaşayan çocuk sayısı					
Bir ^a	68	44,89±5,80	F=0,152 0,859	52,30±7,89	F=7,869 0,001 c<b<a
İki ^b	88	45,49 ±8,05		48,83±7,96	
Üç ve üzeri ^c	44	45,30 ±4,03		46,05±8,56	
Bebğin cinsiyeti					
Kız	91	45,63±8,21	t=0,723 0,471	49,10±8,41	t=-0,501 0,617
Erkek	109	44,91 ±4,83		49,71±8,34	

Tablo 13: Üçüncü İzlemde Babaların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları (devam)

Emzirme deneyimi					
Evet	137	45,51±6,98	t=-0,885 0,378	48,14±8,16	t=3,168 0,002
Hayır	63	44,67 ±5,70		52,16±8,16	
Emzirme eğitimi alma durumu					
Evet	16	57,69±5,26	t=2,530 0,012	57,38±7,11	t=4,716 0,010
Hayır	184	53,68±6,13		52,08±10,66	

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma, r: Korelasyon analizi, t: Bağımsız gruplarda t testi, F: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

4.6. Annelerin ve Babaların DSEDÖ Toplam Puanı ile İkinci İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

Annelerin ve babaların DSEDÖ toplam puan ortalamalarına arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($r=0,299$; $p<0,05$) (Tablo 14).

Annelerin DSEDÖ toplam puan ortalamalarına göre ikinci izlemde babaların BET ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ancak annelerin EDTÖ toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($r= 0,172$; $p<0,05$) (Tablo 14).

Babaların DSEDÖ toplam puan ortalamalarına göre ikinci izlemde annelerin ETDÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı, babaların BET ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır (Sırasıyla $r=0,316$, $r=0,265$; $p<0,05$) (Tablo 14).

İkinci izlemde annelerin ETDÖ toplam puan ortalaması ile babaların BET ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır (Sırasıyla $r=0,293$, $r=0,217$; $p<0,05$). İkinci izlemde babaların BET ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($r=0,314$; $p<0,05$) (Tablo 14).

Tablo 14: Annelerin ve Babaların DSEDÖ Toplam Puanı ile İkinci İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

İkinci İzlem	r				
	1	2	3	4	5
1. Annelerin DSEDÖ	1,00				
2. Babaların DSEDÖ	0,299*	1,00			
3. Annelerin ETDÖ	0,172*	-0,132	1,00		
4. Babaların BET	0,079	0,316*	0,293*	1,00	
5. Babaların BEK	0,016	0,265*	0,217*	0,314*	1,00

1: Annelerin DSEDÖ, 2: Babaların DSEDÖ, 3: Annelerin ETDÖ, 4: Babaların BET, 5: Babaların BEK, r: Pearson Korelasyon Analizi. *p<0,05.

4.7. Annelerin ve Babaların DSEDÖ Toplam Puanı ile Üçüncü İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

Annelerin DSEDÖ toplam puan ortalamalarına göre üçüncü izlemde babaların BET ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ancak üçüncü izlemde annelerin ETDÖ toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($r=0,219$; $p<0,05$) (Tablo 15).

Babaların DSEDÖ toplam puan ortalamalarına göre üçüncü izlemde annelerin EDTÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ancak üçüncü izlemde babaların BET ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır (Sırasıyla $r=0,366$, $r=0,338$; $p<0,05$) (Tablo 15).

Üçüncü izlemde annelerin ETDÖ toplam puan ortalaması ile babaların BET ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır (Sırasıyla $r=0,302$, $r=0,349$; $p<0,05$). Üçüncü izlemde babaların BET ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($r=0,559$; $p<0,05$) (Tablo 15).

Tablo 15: Annelerin ve Babaların DSEDÖ Toplam Puanı ile Üçüncü İzlemde Annelerin ETDÖ ve Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

Üçüncü İzlem	r				
	1	2	3	4	5
1. Annelerin DSEDÖ	1,00				
2. Babaların DSEDÖ	0,299*	1,00			
3. Annelerin ETDÖ	0,219*	-0,064	1,00		
4. Babaların BET	0,110	0,366*	0,302*	1,00	
5. Babaların BEK	0,066	0,338*	0,349*	0,559*	1,00

1: Annelerin DSEDÖ, 2: Babaların DSEDÖ, 3: Annelerin ETDÖ, 4: Babaların BET, 5: Babaların BEK, r: Pearson Korelasyon Analizi. *p<0,05.

4.8. Annelerin Emzirmeye İlişkin Tutumları, Babaların Emzirmeye İlişkin Tutumları ve Katılımının Zamanla Değişimi

Çalışmaya katılan annelerin emzirmeye ilişkin tutumları, babaların emzirmeye ilişkin tutumları ve katılımının zamanla değişimine ilişkin veriler Tablo 16’da verilmiştir. Annelerin ETDÖ toplam puan ortalaması ikinci izlemde 120,18±14,41, üçüncü izlemde 119,71±14,58 olup aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır (p>0,05) (Tablo 16).

Babaların BET ölçeği toplam puan ortalaması ikinci izlemde 53,35±5,98, üçüncü izlemde 54,04±6,14’tür. Çalışmaya katılan babaların emzirmeye ilişkin tutumlarında zamanla olumlu yönde bir değişim olduğu, aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (p<0,05) (Tablo 16).

Babaların BEK ölçeği toplam puan ortalaması ikinci izlemde 53,25±10,08 ve üçüncü izlemde 52,55±10,47 olup aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır (p>0,05) (Tablo 16).

Tablo 16: Annelerin Emzirmeye İlişkin Tutumları, Babaların Emzirmeye İlişkin Tutumları ve Katılımının Zamanla Değişimi

	İkinci İzlem (Doğum sonu 1. Gün)	Üçüncü İzlem (Doğum sonu 4-6 hafta)	t	p
--	--	---	---	---

	Ort±SS	Ort±SS		
ETDÖ	120,18±14,41	119,71±14,58	0,562	0,575
BET	53,35±5,98	54,04±6,14	-2,719	0,007
BEK	53,25±10,08	52,55±10,47	1,192	0,232

t: Paired Sample t Test

4.9. İkinci İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Annelerin Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi

İkinci izlemde yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre babaların emzirmeye ilişkin tutum ve katılımının, annelerin doğum sonrası ebeveynlik davranışlarının ikinci izlemde annelerin emzirme tutumuna etki eden üç faktörlü modelin varyansın %10,7'sini açıkladığı tespit edilmiştir ($R^2=0,107$) (Tablo 17). İkinci izlemde babaların emzirmeye ilişkin tutumlarının annelerin emzirme tutumu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisi olduğu ($t=3,419$; $p=0,001$) ve babaların BET ölçeği toplam puan ortalamasının 1 birim artmasının annelerin ETDÖ toplam puan ortalamasını 0,6 birim arttırdığı saptanmıştır ($B=0,591$) (Tablo 17).

Tablo 17: İkinci İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Annelerin Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi

	B	SE	β	t	p	LB	UB
Sabit	75,421	9,471		7,963	0,000	56,741	94,101
İkinci İzlemde BET	0,591	0,173	0,245	3,419	0,001	0,250	0,932
İkinci İzlemde BEK	0,198	0,103	0,138	1,931	0,055	-0,004	0,400
Annelerin DSEDÖ	0,607	0,686	0,060	0,885	0,378	-0,747	1,961

R:0,327, R^2 :0,107, F:7,716, $p<0,05$. LB: Lower Boundaries UB: Upper Boundaries.

4.10. İkinci İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Babaların Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi

İkinci izlemde yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre babaların emzirmeye ilişkin tutum ve katılımının, babaların doğum sonrası ebeveynlik

davranışlarının annelerin emzirme tutumuna etki eden üç faktörlü modelin varyansın %10,5'ini açıkladığı tespit edilmiştir ($R^2=0,105$) (Tablo 18).

İkinci izlemde babaların emzirmeye ilişkin tutumlarının annelerin emzirme tutumu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisi olduğu ($t=3,530$; $p=0,001$) ve babaların BET ölçeği toplam puan ortalamasının 1 birim artmasının annelerin ETDÖ toplam puan ortalamasını 0,6 birim arttırdığı saptanmıştır ($B=0,630$) (Tablo 18).

İkinci izlemde babaların emzirmeye ilişkin katılımlarının annelerin emzirme tutumu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisi olduğu ($t=1,993$; $p=0,048$) ve babaların BEK ölçeği toplam puan ortalamasının 1 birim artmasının annelerin ETDÖ toplam puan ortalamasını 0,2 birim arttırdığı saptanmıştır ($B=0,208$) (Tablo 18).

Tablo 18: İkinci İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Babaların Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi

	B	SE	β	t	p	LB	UB
Sabit	77,050	9,206		8,369	0,000	58,893	95,208
İkinci İzlemde BET	0,630	0,178	0,261	3,530	0,001	0,278	0,982
İkinci İzlemde BEK	0,208	0,104	0,145	1,993	0,048	0,002	0,414
Babaların DSEDÖ	-0,360	0,614	-0,043	-0,586	0,558	-1,572	0,852

$R=0,323$, $R^2=0,105$, $F=7,553$, $p<0,05$. LB: Lower Boundaries UB: Upper Boundaries.

4.11. Üçüncü İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Annelerin Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının ve İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumunun Üçüncü İzlemdeki Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi

Üçüncü izlemde yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre babaların emzirmeye ilişkin tutum ve katılımının, annelerin doğum sonrası ebeveynlik davranışlarının ve ikinci izlemde annelerin emzirme tutumunun üçüncü izlemde annelerin emzirme tutumuna etki eden dört faktörlü modelin varyansın %64'ünü açıkladığı tespit edilmiştir ($R^2=0,643$) (Tablo 19). İkinci izlemde annelerin emzirmeye ilişkin tutumlarının üçüncü izlemde annelerin emzirme tutumu üzerinde istatistiksel

olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisi olduğu ($t=17,226$; $p=0,000$) ve ikinci izlemde annelerin ETDÖ toplam puan ortalamasının 1 birim artmasının üçüncü izlemde annelerin ETDÖ toplam puan ortalamasını 0,7 birim arttırdığı saptanmıştır ($B=0,689$) (Tablo 19).

Tablo 19: Üçüncü İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Annelerin Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının ve İkinci İzlemdeki Emzirme Tutumunun Üçüncü İzlemdeki Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi

	B	SE	β	t	p	LB	UB
Sabit	14,902	8,081		1,844	0,067	-1,042	30,847
İkinci İzlemde ETDÖ	0,689	0,040	0,778	17,226	0,000	0,610	0,768
Üçüncü İzlemde BET	0,143	0,109	0,061	1,310	0,192	-0,072	0,359
Üçüncü İzlemde BEK	-0,016	0,084	-0,009	-0,193	0,847	-0,183	0,150
Annelerin DSEDÖ	-0,623	0,502	-0,057	-1,242	0,216	-1,612	0,367

$R=0,802$, $R^2=0,643$, $F=82,438$, $p<0,05$. LB: Lower Boundaries UB: Upper Boundaries.

4.12. Üçüncü İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Babaların Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının ve İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumunun Üçüncü İzlemdeki Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi

Üçüncü izlemde yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre babaların emzirmeye ilişkin tutum ve katılımının, babaların doğum sonrası ebeveynlik davranışlarının ve ikinci izlemde annelerin emzirme tutumunun üçüncü izlemde annelerin emzirme tutumuna etki eden dört faktörlü modelin varyansın %64'ünü açıkladığı tespit edilmiştir ($R^2=0,643$) (Tablo 20). İkinci izlemde annelerin emzirmeye ilişkin tutumlarının üçüncü izlemde annelerin emzirme tutumu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisi olduğu ($t=17,722$; $p=0,000$) ve ikinci izlemde annelerin ETDÖ toplam puan ortalamasının 1 birim artmasının üçüncü izlemde annelerin ETDÖ toplam puan ortalamasını 0,7 birim arttırdığı saptanmıştır ($B=0,703$) (Tablo 20).

Tablo 20: Üçüncü İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının, Babaların Doğum Sonu Ebeveynlik Davranışının ve İkinci İzlemde Annelerin Emzirme Tutumunun Üçüncü İzlemdeki Annelerin Emzirme Tutumuna Etkisi

	B	SE	β	t	p	LB	UB
Sabit	9,292	7,494		1,240	0,217	5,494	24,079
İkinci İzlemde ETDÖ	0,703	0,040	0,794	17,722	0,000	0,625	0,781

Üçüncü İzlemde BET	0,183	0,108	0,078	1,686	0,093	-0,031	0,397
Üçüncü İzlemde BEK	-0,062	0,089	-0,034	-0,694	0,488	-0,238	0,114
Babaların DSEDÖ	0,558	0,435	0,062	1,281	0,202	-0,301	1,416

R=0,802, R²=0,643, F=82,580, p<0,05. LB: Lower Boundaries UB: Upper Boundaries.

5. TARTIŞMA

Bu çalışma doğum sonu dönemde annelerin ve babaların ebeveynlik davranışları, emzirmeye ilişkin tutumları ve katılımlarını ve bunları etkileyen faktörleri belirlemek ve aralarındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu bölümde bulgular literatür kapsamında aşağıdaki başlıklar doğrultusunda incelenmiştir.

- Annelerin DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları ve Etkileyen Faktörler

- Babaların DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları ve Etkileyen Faktörler
- İkinci ve Üçüncü İzlemde Annelerin ETDÖ Toplam Puan Ortalamaları ve Etkileyen Faktörler
- İkinci ve Üçüncü İzlemde Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları ve Etkileyen Faktörler
- Annelerin DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları ile Babaların DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki
- Annelerin DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları ile İkinci ve Üçüncü İzlemde ETDÖ Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki
- Babaların DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları ile İkinci ve Üçüncü İzlemde Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki
- İkinci ve Üçüncü İzlemde Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının Annelerin Emzirme Tutumu Arasındaki İlişki
- İkinci ve Üçüncü İzlemde Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

5.1. Annelerin DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları ve Etkileyen Faktörler

Çalışmada doğum sonu dönemdeki annelerin DSEDÖ toplam puan ortalaması $4,52 \pm 1,43$ olarak belirlenmiştir. DSEDÖ'den en yüksek 6 puan alınmaktadır. Ölçekten alınan toplam puanın yüksek olması ebeveynin bebeğine karşı daha olumlu ebeveynlik davranışına sahip olduğunu göstermektedir. Yapılan bu çalışmada alınan puanların iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Çalışmada annelerin çalışma durumu, gelir durumu, aile tipi, yaşadığı yer, sigara kullanma durumu, alkol kullanma durumu, doğum şekli, bebeğin cinsiyeti, emzirmeyi isteme süresi, emzirme eğitimi alma durumu DSEDÖ toplam puan ortalamasını etkilememiştir. Çalışmaya katılan annelerin eğitim durumu, yaşayan çocuk sayısı, gebeliği planlama, gebeliği isteme durumu ve emzirme deneyimi ile DSEDÖ toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada çalışmaya katılan annelerin eğitim düzeyi arttıkça DSEDÖ toplam puan ortalaması artmaktadır. Çalışmamıza paralel şekilde Taner ve ark. (2021)' nın çalışmasında eğitim düzeyi yüksek olan annelerin DSEDÖ puan ortalamaları daha yüksek olarak belirlenmiştir (131).

Çalışmaya katılan annelerin yaşayan çocuk sayısı bir olanların DSEDÖ puanı daha yüksek olarak belirlenmiştir, yaşayan çocuk sayısı arttıkça DSEDÖ toplam puan ortalamasının düştüğü belirlenmiştir. Literatürde yaşayan çocuk sayısının DSEDÖ puan ortalamasını etkilemediği çalışmalar mevcutken (42, 45), çalışmamıza benzer şekilde Ayvacı (2022) ve Koç (2016)'un çalışmalarında yaşayan çocuk sayısı DSEDÖ'ni olumsuz etkilemiştir (1, 132).

Annelerin DSEDÖ toplam puan ortalamasını etkileyen bir diğer faktör gebeliğin planlı olmasıdır. Literatürde gebeliğin planlı olması DSEDÖ toplam puan ortalamalarını etkilemiş gebeliği planlı olan annelerin DSEDÖ toplam puan ortalaması daha yüksek bulunmuştur (1, 41). Taner (2021)'in çalışmasında planlanmamış gebeliklerin doğum sonu erken dönemde ebeveynlik davranışına etkisi değerlendirilmiş, planlamadan gebe kalan annelerin DSEDÖ toplam puan ortalaması $2,01 \pm 1,24$ iken, planlayarak gebe kalan annelerin DSEDÖ toplam puan ortalaması $5,18 \pm 0,79$ olarak bulunmuştur (131). Bunu destekler nitelikte yaptığımız çalışmada planlı gebeliği olanların ve isteyerek gebe kalanların DSEDÖ toplam puan ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$).

Çalışmamızda annelerin DSEDÖ toplam puan ortalamasını etkileyen bir diğer faktör annelerin emzirme deneyimi olma durumudur. Çalışmaya katılan annelerin emzirme deneyimi olma durumu DSEDÖ toplam puan ortalamasını olumsuz etkilemiş; daha önce emzirme deneyimi olmayan annelerin DSEDÖ toplam puan ortalaması daha yüksek olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda ilk kez emzirme deneyimi yaşayan anneler daha iyi düzeyde ebeveynlik davranışları göstermektedir. Bunun nedeni daha önce emzirme deneyimi yaşayan annelerin yaşadıkları olumsuz emzirme süreci olabilir. Anneler daha önce yaşadıkları olumsuz emzirme deneyimi nedeniyle bu sefer yaşayacakları emzirme süreci ile ilgili olumsuz tutum ve algılara sahip olabilirler. Bu da annelerin doğum sonu dönemde ebeveynlik davranışını olumsuz etkilemiş olabilir.

5.2. Babaların DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları ve Etkileyen Faktörler

Çalışmaya katılan babaların birinci izlemdeki DSEDÖ toplam puan ortalamaları $4,13 \pm 1,71$ olarak belirlenmiştir. Özkan ve ark. (2016) çalışmasında babaların ölçek toplam puan ortalaması $3,11 \pm 2,03$ olarak belirtilmiştir, bunun nedeni olarak çalışmaya katılan babaların %42,3'ünün ilköğretim mezunu olması

düşünülebilir (2). Üniversite mezunu olan, emzirme deneyimi olmayan ve emzirme eğitimi alan babaların DSEDÖ toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Özkan (2016) çalışmasında, araştırmamıza paralel şekilde üniversite mezunu babaların DSEDÖ toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir (2). Literatürde emzirme eğitimi alan babaların emzirme süreci ile ilgili farkındalıklarının arttığı, bebeklerine daha olumlu davranışlar sergilediği ve annelerin emzirme sürecinde daha fazla destek olduğu bildirilmiştir (48, 61, 72). Bununla birlikte emzirme deneyimi olmayan babaların ebeveynlik davranışının daha iyi düzeyde olması bu konu ile ilgili daha önce olumsuz bir emzirme süreci deneyimine sahip olmaması olabilir. Literatürde doğum sonu dönemde babaların ebeveynlik davranışı ve emzirme deneyimi, bilgisi özelliklerini değerlendiren çalışmaya rastlanmamıştır.

5.3. İkinci ve Üçüncü İzlemde Annelerin ETDÖ Toplam Puan Ortalamaları ve Etkileyen Faktörler

Araştırmada annelerin doğum sonu birinci günde ETDÖ toplam puan ortalaması $120,18\pm14,41$ ve doğum sonu 4-6. haftalar arasında $119,71\pm14,58$ olup aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Tablo 16). ETDÖ'den alınabilecek en yüksek puan 184, ölçek puan ortalaması ise 90'dır. Öleşkten alınan puan arttıkça annelerin emzirmeye ilişkin tutumları olumlu olarak değerlendirilmektedir (128, 129). Bu nedenle annelerin hem doğum sonu birinci günde hem de doğum sonu 4-6 haftalar arasında emzirme tutumları olumlu olarak değerlendirilebilir. Avcı ve ark. (2023)'nın çalışmasında doğum sonu 0-6 ay arası bebeği olan anneler değerlendirilmiş ETDÖ toplam puan ortalamasının ($81,01\pm13,39$) bu çalışmadan daha düşük olduğu belirlenmiştir (116). Çankaya ve ark. (2022)'nin çalışmasında ise doğum sonu 4-8 haftalar arasındaki annelerin ETDÖ toplam puan ortalamasının bu çalışmadan daha yüksek ($140,4\pm30,8$) olduğu saptanmıştır (88). Çalışmalardaki annelerin emzirme tutumları arasındaki farklılığın çalışmaların yürütüldüğü bölgelerdeki annelerin sosyodemografik ve kültürel faktörlerinden kaynaklanmış olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca doğum sonrası erken dönemde annelerin emzirme tutumunun doğum sonu 4-6 haftalar arasına göre daha yüksek olmasının, zaman geçtikçe yaşanan emzirme zorlukları ve emzirmeyi etkileyen diğer birçok faktörün emzirme tutumunu olumsuz etkilemesinden kaynaklanmış olabilir. Bununla birlikte çalışmamızın önemli sonuçlarından biri de annelerin doğum sonu 1.

dündeki emzirme tutumlarının doğum sonu 4-6 haftalar arasındaki emzirme tutumunu etkilemiş olmasıdır. Yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre; annelerin doğum sonu 1.günde ETDÖ toplam puan ortalamasının 1 birim artması doğum sonu 4-6 haftalar arasındaki ETDÖ toplam puan ortalamasını 0,7 birim arttırmaktadır (Tablo 19,20). Bu sonuç annelerin doğum sonu süreçte emzirme tutumunu etkileyen önemli bir faktörün doğum sonu erken dönemde annelerin emzirmeye karşı olan tutumları olduğunu açığa çıkarmıştır. Bununla ilgili daha ayrıntılı sonuçların elde edilmesi için doğum sonu ilerleyen aylarda emzirme tutumunu ölçen izlemsel çalışmaların arttırılmasının emzirme tutumunu etkileyen faktörlerin tespiti açısından önemli olacağını düşünmekteyiz.

Araştırmada üniversite mezunu olan annelerin ETDÖ toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Kurnaz (2014) ve Yiğitbaş ve ark. (2012)'in çalışması, çalışmamıza paralel nitelikte olup eğitim düzeyi arttıkça ETDÖ toplam puan ortalamasının arttığı belirtilmiştir (133, 134). Literatürde eğitim durumu ile annelerin emzirme tutumu arasındaki ilişkinin farklı sonuçları mevcuttur (70, 76, 87). Çalışmalarda bu farklılığın nedeni çalışmalara katılan annelerin bebeklerinin sağlık durumu, eğitim düzeylerinin dağılımları ve çalışmanın yürütüldüğü bölge olabilir. Araştırmada çalışan annelerin daha olumlu emzirme tutumuna sahip oldukları bulunmuştur ($p<0,05$). Çalışmamızı destekleyen nitelikte Çiftçi ve ark. (2022) ve Yiğitbaş ve ark. (2012)'in çalışmasında annenin emzirme tutumu annenin çalışma durumundan etkilenmiş, çalışan annelerin EDTÖ toplam puan ortalaması daha yüksek olarak belirlenmiştir (133, 135). Araştırmada emzirmeyi isteme süresi 25 ay ve üzeri olan annelerin ETDÖ toplam puan ortalamasının daha yüksek olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Emzirmeyi isteme süresi açısından değerlendirildiğinde Çiftçi (2022) çalışmasında annenin bebeğini anne sütü ile beslemeyi planladığı süre arttıkça ETDÖ toplam puan ortalamasının arttığını belirtmiş, Topaloğlu Ören ve ark. (2023)'nın çalışmasında planlanan emzirme süresinin 13 ay ve üzeri olması emzirme tutumunu olumlu yönde etkilemiştir (77, 135).

5.4. İkinci ve Üçüncü İzlemde BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları ve Etkileyen Faktörler

Araştırmada BET ölçeği toplam puan ortalaması doğum sonu 1. günde $53,35\pm5,98$ ve doğum sonu 4-6. haftalar arasında $54,04\pm6,14$, 47 olup aradaki farkın

istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır (Tablo 16). Doğum sonu dönemde zaman ilerledikçe babaların emzirme tutumunun olumlu yönde geliştiği söylenebilir. Bununla birlikte BET  l eğinden alınabilecek toplam puanın 58’in altında olması babaların negatif emzirme tutumuna sahip olduğunu göstermektedir (24, 121). Bu nedenle çalışmamıza katılan babaların emzirmeye ilişkin tutumu negatif olarak değerlendirilmiştir. BETK  orjinali  l eğinin değerlendirildiği Abu-Abbas (2016) ve  l eği ülkemize uyarlayan ve ilk kez kullanan Gültekin ve Uyar Hazar (2021)  alışmalarında babaların BET  l eği toplam puan ortalamasını sırasıyla 51.66 ± 6.38 ve 56.24 ± 5.82 olarak bulmuş ve babaların emzirme tutumları negatif olarak belirtilmiştir (98, 121). Bu sonuçlar çalışmamıza paralellik göstermektedir. Ülkemizde babaların emzirme tutumu ve katılımını değerlendiren çalışmalar sınırlı sayıdadır. Literatürde babaların emzirme tutumları farklı  l me araçları ile değerlendirilmiş ve babaların emzirme tutumlarının annelerin emzirme tutumu ve emzirme kararları üzerinde önemli bir role sahip olduğu belirlenmiş ve babaların emzirme tutumları olumsuz olarak değerlendirilmiştir (109, 136, 137). Bunun nedeni doğum sonu dönemde babaların emzirme sürecinden uzak kalmaları, emzirme eğitimlerinin çoğunlukla anneleri hedef alması ve babalara verilen emzirme eğitiminin yeterli düzeyde olmaması olabilir. Çalışmamızda da annelerin %23,5’i emzirme eğitimi alırken babaların sadece %8’i emzirme eğitimi aldığını ifade etmiştir. Bununla birlikte araştırmada emzirme eğitimi alan babaların BET  l eği toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Literatürde çalışmamıza benzer olarak babaların anne sütü ve emzirme konusunda eğitim almasının babaların emzirme tutumları üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu belirtilmiştir (65, 107, 138-142). Araştırmada  niversite mezunu olan babaların BET  l eği toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Kuleyin (2017) ve Gültekin (2021)’in çalışmasının sonuçları çalışmamıza benzerlik göstermektedir (24, 75).

Araştırmada BEK  l eği toplam puan ortalaması doğum sonu 1.günde 53.25 ± 10.08 ve doğum sonu 4-6. haftalar arasında 52.55 ± 10.47 olup aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Tablo 16). Bununla birlikte BET  l eğinden alınabilecek toplam puanın 58’in altında olması babaların emzirmeye ilişkin zayıf katılımı olduğunu göstermektedir (24, 121). Bu nedenle çalışmamıza katılan babaların emzirmeye ilişkin katılımları zayıf olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca babaların doğum sonu dönemde zaman geçtikçe emzirme sürecine katılımının azaldığı

söylenbilir. Abu- Abbas (2016) ve Gültekin (2021)'in çalışma sonuçları araştırmamıza paralellik göstermektedir (BET ölçeği toplam puan ortalaması sırasıyla; $51,83 \pm 6,54$, $56,85 \pm 7,10$) (24, 98). Babaların emzirme sürecine katılımının zayıf olması emzirme süreci ile ilgili farkındalıklarının ve süreç boyunca yaşadıkları emzirme sorunları ile ilgili baş etme becerilerinin yeterli olmamasından kaynaklanmış olabilir. Ayrıca yapılan çalışmalarda babaların emzirme ve anne sütü hakkında yetersiz bilgiye sahip olması, birçok babanın eşlerinin beslenme kararında kendini etkili olarak görmemesi ve emzirme sürecine nasıl yardım edeceklerini bilmemeleri olarak belirtilmiştir (17, 20, 61). Yapılan bir çalışmada doğum sonu erken dönemde bebek bakımına katılmasına izin verilen babaların sonraki dönemlerde daha fazla ve aktif olarak bakıma katıldıkları belirlenmiştir (62).

Çalışmamızda üniversite mezunu olan ve emzirme eğitimi alan babaların BEK ölçeği toplam puan ortalamasının daha yüksek olması bu sonucu desteklemektedir. Yapılan çalışmalarda eğitim düzeyi yükseldikçe babaların emzirme sürecine katılımının daha yüksek olduğu belirtilmiştir (119, 123, 141, 143). Literatürde emzirme eğitimi alan babaların emzirme katılımlarının daha iyi düzeyde olduğu belirtilmiştir (19, 20, 65, 141). Babaların emzirmeye yönelik bakış açılarının emzirmeye ilişkin bilgileri ve emzirme sürecine katılımları ile şekillendiği söylenebilir. Araştırmada yaşayan çocuk sayısı bir olan ve emzirme deneyimi yaşamamış babaların BEK ölçeği toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Bunun nedeni ilk kez babalık rolünü yaşamamanın verdiği heyecan ve istek olabilir. Ayrıca çocuk sayısı artıkça babaların ev içi ve ev dışındaki sorumluluklarının artması onların emzirme sürecine katılımlarını olumsuz etkilemiş olabilir. Daha önce babaların yaşadığı olumsuz emzirme deneyimleri de onların emzirme sürecine katılımları konusunda kendilerini geri planda tutmalarına neden olmuş olabilir. Bununla birlikte Uyar Hazar (2023)'in çalışmasında yaşayan çocuk sayısı ile BEK ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı bildirilmiştir (24). Bu konuda literatürde daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

5.5. Annelerin DSEDÖ Toplam Puanı ile Babaların DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

Doğum sonrası dönem ebeveynliğe geçiş olarak değerlendirildiğinde hem kadın hem erkeği etkileyen en önemli yaşam olaylarından biridir. Bu dönemi yaşayan anneler ve babalar bir yandan birçok problem ile karşılaşabilirken bir yandan ebeveynliğin yaşattığı olumlu duyguları deneyimlemektedirler. Doğum sonrası dönem annenin hayatındaki en özel durumlardan biri olmakla birlikte desteğe ihtiyaç duyduğu bir dönemdir (111, 144). Ülkemizde yapılan bir çalışmada doğum sonrası dönemde annelerin bebek bakımı ve beslenmesi konusunda desteğe ihtiyaç duyduğu ve bu desteği eşinden beklediği belirtilmiştir (39, 111). Çalışmamızda annelerin ve babaların DSEDÖ toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Hollanda’da yapılan bir çalışmada doğumdan sonra annenin ebeveynlik davranışının olumlu partner desteğinden etkilendiğini belirtilmiştir (39). Çin’de yapılan bir çalışmada anneler ve babaların ebeveynlik rolü yeterlilikleri değerlendirilmiş, annenin ebeveynlik rolü yeterliliğinin partnerinden etkilendiği bildirilmiştir (47).

5.6. Annelerin DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları ile İkinci ve Üçüncü İzlemde ETDÖ Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

Doğum sonu 1.günde ve doğum sonu 4-6. haftalar arasında annelerin DSEDÖ toplam puanı ile ETDÖ toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu; doğum sonu 4-6. haftalar arasında annelerin DSEDÖ toplam puan ortalamasının 1 birim artmasının annelerin ETDÖ toplam puan ortalamasını 1 birim arttırdığı belirlenmiştir ($p<0,05$). Emzirme anne ve bebek arasındaki güçlü bağın oluşması ve duygusal bağlılığın artmasında büyük öneme sahiptir. Emzirme, bebeğin gelişimi ile ilişkilendirilen ebeveynlik davranışlarından biridir ve emzirme, genellikle ebeveynlik davranışlarının bir temsilcisidir. Dolayısıyla ebeveynlik davranışı emzirmeyi, emzirmede ebeveynlik davranışını şekillendirebilmektedir (145). Gibs (2018) yaptığı çalışmada emziren annelerin bilişsel uyarım, anne duyarlılığı, yakın temas, sevgiyle dokunma ve konuşma gibi ebeveynlik davranışlarının daha fazla olduğu belirlenmiştir (12). Literatürde ebeveynlik davranışının emzirme üzerine etkisinin değerlendirildiği çalışmalar sınırlı sayıdadır. Sürücü (2019) çalışmasında erken ten tene temasın emzirme başarısını arttırdığını belirtmiştir (146). Ağar ve ark. (2023) preterm bebeklerde maternal bağlanma arttıkça emzirme öz yeterliliğinin

arttığını belirtilmiştir (147). Araştırmamıza paralel şekilde ebeveynlik davranışlarından olan temas, anne yakınlığı ve bağlanmanın emzirme başarısını etkilediği belirtilmektedir. Çalışmamızda daha olumlu ebeveynlik davranışının daha yüksek emzirme tutumu ile ilişkili olduğu sonucu açığa çıkmıştır.

5.7. Babaların DSEDÖ Toplam Puan Ortalamaları ile İkinci ve Üçüncü İzlemden Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

Doğum sonu 1.günde ve doğum sonu 4-6. haftalar arasında babaların DSEDÖ toplam puanı ile babaların BET ve BEK ölçeği toplam puanı arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Doğum sonu dönemde babaların olumlu ebeveynlik davranışı babaların emzirme tutumunu ve katılımını arttırmaktadır. Doğum sonu dönemde babaların olumlu ebeveynlik davranışı, emzirme tutumunun ve katılımının emzirme sürecine olumlu katkıları bulunmakta ve yenidoğan gelişimini desteklemektedir. Babaların doğum sonu erken dönemde bebeğiyle ilgilenmesi, sevmesi ve dokunması baba-bebek arasındaki bağı güçlendirmekte ve aile bağlarını geliştirmektedir (9, 145). Yapılan çalışmalarda babaların doğum sonrası ebeveynlik davranışı ve ebeveynlik yeterliliğinin çocuklarının ilerleyen yaşamlarında duyuşsal ve davranışsal gelişimini etkilemiştir (8, 9). Babası ile bebekliğin ilk günlerinden itibaren iletişimde olan çocukların duyuşsal, bilişsel ve sosyal becerilerinin diğere çocuklara göre daha güçlü olduğu belirtilmektedir (1). Babaların giderek artan bir şekilde eşleriyle ebeveynlik görevlerini paylaşmaları ve bebek bakımı konusunda aktif roller üstlenmelerinin doğum sonu dönemde adaptasyonu arttırdığı ve aile sağılığını geliştirdiğı belirtilmiştir (48). Bu nedenle babaların ebeveynlik davranışının babaların hem emzirme tutumunu hem de emzirme katılımını etkilediğı, aile bilincini geliştirdiğı düşünölmektedir.

5.8. İkinci ve Üçüncü İzlemden Babaların Emzirme Tutumu ve Katılımının Annelerin Emzirme Tutumu Arasındaki İlişki

Doğum sonu 1.günde ve doğum sonu 4-6. haftalar arasında annelerin ETDÖ toplam puanı ile babaların BET ve BEK ölçeği toplam puanı arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Tüm dünyada bebeklerin doğumdan sonra ilk altı ay sadece anne sütüyle, altıncı aydan itibaren uygun besinlerle birlikte emzirmenin iki yaş ve devamında da sürmesi önermektedir

(52, 53). Ancak emzirme sonuçları incelendiğinde dünyada olduğu gibi Türkiye’de de istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir (84, 130, 148). Annelerin emzirme süreci boyunca desteklenmesinde ve emzirmenin başarılmasında babaların rolü önemlidir. Babanın emzirme konusundaki bilgi düzeyi ve tutumu, annenin emzirmeye başlama, emzirmeyi sürdürme ve emzirme süresi üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Babaların bilinçli ve destekleyici yaklaşımları, emzirme sürecinin daha başarılı ve uzun süreli olmasına katkıda bulunmaktadır (19, 72). Literatürde babaların emzirme tutumunu ve katılımının, annelerin besleme kararına etkisini değerlendiren birçok çalışma bulunmaktadır. Babaların emzirme sürecine dahil edilmesi annelerin emzirme tutumu ve başarısında olumlu ve güçlü bir etkiye sahiptir. (26, 61, 65, 74, 139). Bu sonuçlara göre annelerin emzirme tutumu, babaların emzirme tutumu ve katılımından etkilenmektedir. Araştırma sonuçları literatür ile uyumludur.

5.9. İkinci ve Üçüncü İzlemede Babaların BET ve BEK Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

Araştırmada doğum sonu 1.günde babaların BET ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde; doğum sonu 4-6. haftalar arasında ise babaların BET ve BEK ölçeği toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Araştırmada doğum sonu dönemde zaman ilerledikçe babaların emzirme tutumu ve katılımının birbirini daha fazla etkilediği söylenebilir. Bunun nedeni olarak emzirme deneyimi arttıkça babaların emzirme sürecine katılımının artması olduğu düşünülmektedir. Literatürde emzirme sürecinde babaların rollerinin önemi hakkında toplumsal farkındalığı arttırmak için babaların emzirme tutumları ve katılımları birçok kez değerlendirilmiştir. Babaların emzirme tutumlarını ve katılımlarını etkileyen en önemli faktörler eğitim durumu, emzirme eğitimi alma durumu, kültürel faktörler olarak saptanmıştır (74, 107, 139, 141, 142). Aynı zamanda babaların emzirme sürecine katılımındaki en önemli faktörlerden biri babaların emzirme tutumudur. Babaların emzirme tutumu emzirme katılımını etkilemektedir (24, 74).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu çalışma doğum sonu dönemde annelerin ve babaların ebeveynlik davranışları, emzirmeye ilişkin tutumları ve katılımlarını belirlemek ve aralarındaki ilişkinin incelemesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışma sonuçları;

- Anne ve babaların doğum sonu ebeveynlik davranışlarının iyi düzeyde olduğu bulunmuştur.
- Üniversite mezunu ve yaşayan çocuk sayısı bir olan, gebeliği planlayan, gebeliği isteyen ve emzirme deneyimi olmayan annelerin DSEDÖ toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
- Üniversite mezunu, emzirme deneyimi olmayan ve emzirme eğitimi alan babaların DSEDÖ toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
- Üniversite mezunu, çalışan ve emzirmeyi isteme süresi 25 ay ve üzerinde olan annelerin emzirme tutumlarının daha iyi düzeyde olduğu saptanmıştır.
- Araştırmaya katılan babaların ikinci ve üçüncü izlemde emzirmeye ilişkin tutumlarının negatif, emzirme sürecine katılımlarının zayıf olduğu sonucuna varılmıştır.
- Üniversite mezunu olan ve emzirme eğitimi alan babaların emzirme tutumlarının daha iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir.
- Üniversite mezunu, yaşayan çocuk sayısı bir olan, emzirme deneyimi olmayan ve emzirme eğitimi alan babaların emzirme katılımlarının daha iyi düzeyde olduğu saptanmıştır.
- Babaların doğum sonu ebeveynlik davranışlarının annelerin doğum sonu ebeveynlik davranışlarını olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.
- Anne ve babaların doğum sonu ebeveynlik davranışlarının annelerin emzirme tutumlarını olumlu yönde etkilediği saptanmıştır.
- Babaların doğum sonu ebeveynlik davranışlarının babaların emzirme tutumlarını ve katılımlarını olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.
- Babaların emzirme tutumu ve katılımının annelerin emzirme tutumlarını olumlu yönde etkilediği saptanmıştır.

- Babaların emzirme tutumlarının emzirme katılımlarını olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.
- Yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre; annelerin doğum sonu 1.gündeki emzirme tutumlarının doğum sonu 4-6. haftalar arasındaki emzirme tutumlarını olumlu düzeyde etkilediği saptanmıştır.

6.2. Öneriler

Klinisyenler için;

- Doğum sonrası erken dönemde hemşirelerin en önemli bakım fonksiyonlarından biri ebeveyn-bebek etkileşimini sağlamak, güçlendirmek ve bu konuda annelere ve babalara yol göstermektir. Doğum sonu dönemde hemşireler tarafından ebeveynlerin ebeveynlik davranışlarının değerlendirilmesi, ebeveynlik davranışlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi, yaşanan sorunlarının erken dönemde tespit edilmesi ve bu sorunlara yönelik girişimlerin tasarlanması gerekmektedir.
- Gebelik döneminden itibaren annelerin emzirme tutumları değerlendirilmeli, babaların emzirme tutumu ve katılımı belirlenmeli ve bunları etkileyen faktörler saptanmalıdır. Emzirmenin erken dönemde başlatılması ve sürdürülmesi için anneler ve babalar emzirmeye yönelik desteklenmeli, hemşireler ve emzirme danışmanları tarafından eğitim ve danışmanlık verilmelidir.
- Gebelik döneminden itibaren babalara, emzirmeyi başlatmak veya sürdürmek için eşlerini nasıl destekleyeceklerini ve emzirme sorunlarını çözmek için ne yapacakları konusunda hemşireler ve emzirme danışmanları tarafından eğitim ve danışmanlık verilmelidir.
- Doğum sonrası dönemde, babaların ebeveynlik uygulamalarına katılımı arttırılmalı ve emzirme de dahil olmak üzere bebek beslenmesini desteklemek için rutinler oluşturulmalıdır.
- Emzirmenin bebek ve anne sağlığı için önemi göz önüne alındığında, ebeveynlik davranışlarının emzirme üzerindeki etkisini ve etkileşimini anlamak, ebeveynler arasında daha eşitlikçi bir ilişki yaratmak için anne-bebek bağına paralel olarak, emzirme bağlamında erken baba-bebek bağının önemi

vurgulanmalıdır. Hemşireler ve emzirme danışmanları gebelik döneminden itibaren annelerin ve babaların yaşayacağı fiziksel, psikolojik ve emosyonel değişim sürecinde onlara destek olmalı ve danışmanlık sağlamalıdır.

Araştırmacılar için;

- Bu çalışmada doğum sonu dönemde anne ve babaların ebeveynlik davranışları, emzirmeye ilişkin tutumları ve katılımları ve etkileyen faktörler belirlenmiş ve aralarındaki ilişki incelemiştir. Çalışma tanımlayıcı ve analitik tipte izlemsel bir çalışma olarak yrtlmştir. Bu doğrultuda gelecekteki çalışmalarda ebevyenler ile benzer çalışmaların daha fazla sayıda yapılması ve doğum sonu izlem sayısının arttırılmasınerilebilir. Anne ve babaların doğum sonu ebeveynlik davranışlarının, emzirme tutum ve katılımlarının belirlendiği ve aralarındaki ilişkinin değerlendirildiği çalışmaların arttırılmasınerilebilir.

7.KAYNAKLAR

1. Koç Ö, Özkan H, Bekmezci H. Annelik rolü ve ebeveynlik davranışı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi, 2016, 6.2: 143-50.
2. Özkan H, Çelebioğlu A, Üst ZD, Kurudirek F. Doğum sonu dönemde babaların ebeveynlik davranışlarının incelenmesi. İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast Derg. 2016;6(3):191-6.
3. Çalışır H, Karaçam Z, Akgül FA, Kurnaz DA. Doğum sonrası ebeveynlik davranışı ölçeğinin Türkçe formunun geçerliliği ve güvenilirliği. Atatürk Üniv Hemşirelik Yüksekokulu Derg. 2009;12:1-8.
4. Yıldırım G, Gökyıldız Ş. Sağlıklı bebeğe sahip olamayan ailelerin yaşadığı psikososyal sorunlar. Atatürk Üniv Hemşirelik Yüksekokulu Derg. 2004;7(3):74-82.
5. Moore ER, Bergman N, Anderson GC, Medley N. Early skin-to-skin contact for mothers and their healthy newborn infants. Cochrane Database Syst Rev. 2016 Nov 25;11(11):CD003519.
6. Palsson P, Persson EK, Ekelin M, Kristensson Hallstrom I, Kvist LJ. First-time fathers experiences of their prenatal preparation in relation to challenges met in the early parenthood period: implications for early parenthood preparation. Midwifery. 2017;50:86–92.
7. Kuzucu, Yaşar. Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi [The changing role of fathers and its impact on child development]. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2011, 4.35: 79-89.
8. Giallo R, Cooklin A, Brown S, Christensen D, Kingston D, Liu CH, Wade C, Nicholson JM. Trajectories of fathers' psychological distress across the early parenting period: Implications for parenting. J Fam Psychol. 2015 Oct;29(5):766-76.
9. Rominov H, Giallo R, Whelan TA. Fathers' postnatal distress, parenting self-efficacy, later parenting behavior, and children's emotional-behavioral functioning: A longitudinal study. J Fam Psychol. 2016 Dec;30(8):907-917.

10. Cowan PA, Cowan CP, Pruett MK, Pruett K. Fathers' and mothers' attachment styles, couple conflict, parenting quality, and children's behavior problems: an intervention test of mediation. *Attach Hum Dev.* 2019 Oct;21(5):532-550.
11. Çalık Bağrıyanık B, Yıldız D, Eren Fidancı B, Pekyiğit A. Sağlıklı ebeveyn-bebek bağlanması. *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi.* 2020;3(2):40-7.
12. Gibbs BG, Forste R, Lybbert E. Breastfeeding, parenting, and infant attachment behaviors. *Maternal Child Health J.* 2018;22(4):579-88.
13. Davidson EL, Ollerton RL. Partner behaviours improving breastfeeding outcomes: An integrative review. *Women Birth.* 2020 Feb;33(1):e15-e23.
14. Kuliukas, L., Hauck, Y.L., Jorgensen, A. et al. Process evaluation of a peer-led antenatal breastfeeding class for fathers: perceptions of facilitators and participants. *BMC Pregnancy Childbirth* **19**, 48 (2019). <https://doi.org/10.1186/s12884-019-2198-6>
15. Abbass-Dick J, Xie F, Koroluk J, Newport A, Goodman W, Dennis C. The development and piloting of an eHealth breastfeeding resource targeting fathers and partners as co-parents. *Midwifery.* 2017;50:139–47.
16. Khasawneh, Wasim, et al. Knowledge, attitude, motivation and planning of breastfeeding: a cross-sectional study among Jordanian women. *International Breastfeeding Journal*, 2020, 15: 1-9.
17. Abbass-Dick J, Sun W, Newport A, Xie F, Micallef J, Dubrowski A. Maternal and co-parental experiences and satisfaction with a co-parenting breastfeeding eHealth intervention in Canada. *J Pediatr Nurs.* 2023 Sep-Oct;72:135-145.
18. Köş Aksin G. , Kayhan Tetik B. The Effect of Breastfeeding Education Given to Mothers in the Accompanying Mother Unit on the Attitude and Knowledge of Feeding. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care.* 2021; 15(4): 793-799.
19. Mohamad N, Draman N, Muhamad R, Yusoff H. Knowledge and attitude towards exclusive breastfeeding practices among fathers who attend primary health care facilities in Suburban, Malaysia. *International Journal of Collaborative Research on Internal Medicine & Public Health* 2015;7:154-163.

20. Rempel LA, Rempel JK. The breastfeeding team: The role of involved fathers in the breastfeeding family. *Journal of Human Lactation* 2011;27:115–121.
21. Sherriff N, Panton C, Hall V. A new model of father support to promote breastfeeding. *Community Practitioner* 2014;87:20–24.
22. Toksoy K.H, Primipar Kadınlarda Sağlık Okuryazarlığı Ve Emzirme Tutumu Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas 2019
23. Karande, Sunil, and Sanjay Perkar. "Do fathers' attitudes support breastfeeding? A cross-sectional questionnaire-based study in Mumbai, India." *Indian journal of medical sciences* 66.1/2 2012: 30.
24. Hazar, Hale Uyar, and Sinem Gültekin. "Validation of a Turkish version of the fathers' breastfeeding attitude and participation scale." *Revista da Associação Médica Brasileira* 69.9 (2023): e20230416.
25. Gebremariam KT, Zelenko O, Mulugeta A, Gallegos D. A cross-sectional comparison of breastfeeding knowledge, attitudes, and perceived partners' support among expectant couples in Mekelle, Ethiopia. *Int Breastfeed J*. 2021 Jan 4;16(1):3.
26. Hounscome L, Dowling S.; The mum has to live with the decision much more than the dad'; a qualitative study of men's perceptions of their influence on breastfeeding decision-making. *International Breastfeeding Journal* 2018;13:1-10.
27. Mitchell-Box, Kristen, et al. "Breastfeeding attitudes: association between maternal and male partner attitudes and breastfeeding intent." *Breastfeeding Medicine* 8.4 (2013): 368-373.
28. Keleş A. Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesinde yatan bebeklerin anne ve babalarında ebeveynlik davranışı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi; 2016.
29. Aytekin Özdemir A, Köse S, Küçükoğlu S, Akbakay S. Türkiye'nin Doğusunda Yaşayan Annelerin Doğum Sonu Dönemde Ebeveynlik Davranışları. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2021; 24(2): 231-238.

30. Meleis, A. I. Transitions theory: Middle range and situation specific theories in nursing research and practice. Springer publishing company. 2010
31. Özdemir K, Başkaya Y. Assessment of experienced fear of birth and parenting behavior in early postpartum period. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2021;24(4):413-9.
32. Bostancı, Mustafa. "Dijital Dünyada Ebeveynlik." TRT Akademi 8.19 (2023): 982-991.
33. Checa P, Abundis-Gutierrez A. Parenting and temperament influence on school success in 9-13 year olds. *Frontiers in Psychology*, 8, 543; 2017
34. Gökler, Rıza, and Elvan Atamtürk. "Ebeveynlik rollerindeki değişim." *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi* 2.2. 2021: 151-177.
35. Kim, P., Mayes, L., Feldman, R., Leckman, J. F., & Swain, J. E. Early postpartum parental preoccupation and positive parenting thoughts: Relationship with parent–infant interaction. *Infant Mental Health Journal*, 2013;34(2), 104-116.
36. Park S, Dotterer AM. Longitudinal associations of family stressors, fathers' warmth, and Korean children's externalizing behaviors. *J Fam Psychol*. 2018 Dec;32(8):1036-1045.
37. Tuncay S. Doğumun aktif fazında uygulanan hidroterapinin, doğum süreci, anne memnuniyeti ve doğum sonrası ebeveynlik davranışı üzerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; 2016.
38. Uludağlı NP. Baba katılımında etkili faktörler ve baba katılımının baba, anne ve çocuk açısından yararları. *Türk Psikoloji Yazıları*. 2017;20(39):70–88.
39. de Waal N, Boekhorst MGBM, Nyklíček I, Pop VJM. Maternal-infant bonding and partner support during pregnancy and postpartum: Associations with early child social-emotional development. *Infant Behav Dev*. 2023 Aug;72:101871
40. Çoban A, Saruhan A. Anne-bebek etkileşiminde hemşirenin rolü. *Ege Üniv Hemşirelik Fak Derg*. 2005;21(2):89-96.

41. Çelebi EZ. Doğum şeklinin annelerin bebeklerini algılama, bağlanma ve ebeveynlik davranışı üzerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Medipol Üniversitesi; 2019.
42. Gökdağ Balcı E. Sezaryen doğumlarda uygulanan anestezi yöntemlerinin, annenin ve yenidoğanın doğum sonu dönem konforuna ve uyumuna etkileri. Hemşirelik Bilimi Dergisi. 2020;3(3):1-8.
43. Xiao X, Loke AY. The effects of co-parenting/intergenerational co-parenting interventions during the postpartum period: a systematic review. Int J Nurs Stud. 2021;119:103951.
44. Büyüksarı ST, Çalışır H. Planlanmamış gebeliklerin doğum sonrası erken dönemdeki annelik davranışına etkisi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2021;5(1):37-50.
45. Özkan H, Kanbur A, Apay S, Kılıç M, Ağapınar Şahin S. Annelerin doğum sonu dönemde ebeveynlik davranışlarının değerlendirilmesi. Şişli Etfal Hast Tıp Bülteni. 2013;47(3):117-21.
46. Çetin Avcı S. Doğum şeklinin ebeveynlik davranışı, yenidoğanı algılama ve maternal bağlanma üzerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi; 2019.
47. Yang X, Ke S, Gao LL. Social support, parental role competence and satisfaction among Chinese mothers and fathers in the early postpartum period: A cross-sectional study. Women Birth. 2020 May;33(3):e280-e285.
48. Ngoenthong P, Sansiriphun N, Fongkaew W, Chaloumsuk N. Integrative Review of Fathers' Perspectives on Breastfeeding Support. J Obstet Gynecol Neonatal Nurs. 2020 Jan;49(1):16-26.
49. Majdandžić M, de Vente W, Feinberg ME, Aktar E, Bögels SM. Bidirectional associations between coparenting relations and family member anxiety: a review and conceptual model. Clin Child Fam Psychol Rev. 2012 Mar;15(1):28-42.
50. Wang J, Schoppe-Sullivan S. Do associations between coparenting relationships and parenting behaviors differ for new mothers and fathers? J Fam Psychol. 2023 Aug;37(5):647-657.
51. Donithen R, Schoppe-Sullivan S. Correlates and predictors of parenting self-efficacy in new fathers. J Fam Psychol. 2022 Apr;36(3):396-405.

52. World Health Organization (WHO) [Internet]. World Health Organization; 2022. Available from: https://www.who.int/health-topics/breastfeeding#tab=tab_1
53. UNICEF. (2020). Infant and young child feeding. Erişim Tarihi:20.12.2023, <https://data.unicef.org/topic/nutrition/infant-and-young-child-feeding/>
54. UNICEF &WHO. Increasing Commitment To Breastfeeding Through Funding and Improved Policies and Programmes. Glob Breastfeed Collect. 2019;(3):1–4.
55. TNSA 2018. URL: http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/rapor/TNSA2018_ana_Rapor.pdf.
56. Blixt, Ingrid, Ove Axelsson, and Eva-Lotta Funkquist. "Partners' experiences of breastfeeding: a qualitative evaluation of a breastfeeding support intervention in Sweden." *International Breastfeeding Journal* 19.1 2024: 6.
57. Kehinde, Jennifer, Claire O'Donnell, and Annmarie Grealish. "The effectiveness of prenatal breastfeeding education on breastfeeding uptake postpartum: A systematic review." *Midwifery* 118 2023: 103579.
58. Pérez-Escamilla, Rafael, et al. "Breastfeeding: crucially important, but increasingly challenged in a market-driven world." *The Lancet* 401.10375 2023: 472-485.
59. Walsh, Aisling, et al. "Improving breastfeeding support through the implementation of the Baby-Friendly Hospital and Community Initiatives: a scoping review." *International Breastfeeding Journal* 18.1 2023: 22.
60. T.C. Sağlık Bakanlığı, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, Çocuk Ve Ergen Sağlığı Daire Başkanlığı, Emzirme Danışmanlığı El Kitabı.<https://dosyaism.saglik.gov.tr/Eklenti/7712,emzirmedanismanligielkitabipdf.pdf?0>. Erişim tarihi: 25.05.2022.
61. Abbass-Dick J, Brown HK, Jackson KT, Rempel L, Dennis CL. Perinatal breastfeeding interventions including fathers/partners: A systematic review of the literature. *Midwifery*. 2019 Aug;75:41-51.
62. deMontigny F, Gervais C, Lariviere-Bastien D, St-Arneault K. The role of fathers during breastfeeding. *Midwifery*. 2018;58:6–12.

63. Dungy, Claibourne I., et al. "Infant feeding attitudes and knowledge among socioeconomically disadvantaged women in Glasgow." *Maternal and child health journal* 12.3 2008: 313-322.
64. Dündar T. Emzirmeyi etkileyen faktörler. Özsoy S, editör. Emzirme ve Anne Sütü ile Beslemede Danışmanlık/Güncel Yaklaşımlar. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2021. p.59-65.
65. Qin M, Chang G, Zhou X, Wang L, Liang Y, Xu Y, Liu S, Cai S, Dai M. Fathers' needs of breastfeeding support: Perspective of health nurses. *Midwifery*. 2024 May;132:103959.
66. Brown A, Arnott B. Breastfeeding duration and early parenting behaviour: The importance of an infant-led, responsive style. *PLoS ONE*. 2014;9(2).
67. Shaker, Iolanda, Jane A. Scott, and Margaret Reid. "Infant feeding attitudes of expectant parents: breastfeeding and formula feeding." *Journal of advanced nursing* 45.3 (2004): 260-268.
68. İnceoğlu M. Tutum algı iletişim. İyi İşler Yayıncılık. 2010 s: 7-25
69. Kayaoğlu A, Gökdağ R, Kirel Ç. Sosyal Psikoloji. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını; 2011. s: 72-76.
70. Yıldız K. Yenidoğan yoğun bakımda bebeği yatan annelerin emzirme tutumu ve emzirme başarılarının belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi;2019.
71. Gölbaşı Z, Koç G. Kadınların postpartum ilk 6 aylık süredeki emzirme davranışları ve prenatal dönemdeki emzirme tutumunun emzirme davranışları üzerindeki etkisi. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*. 2008;16–31.
72. Ayran G, Çelebioğlu A. Emzirme Sürecinin Desteklenmesinde Farklı Bir Boyut: Baba Desteği. *TJFMPC*, 2019;13(2): 227-231.
73. Ayraller, Arzu, and Ayten Kartal Taş. "The Effect of Breastfeeding Education in a Family Health Center on Breastfeeding Attitudes and Behavior." *International Target Medicine Journal* 2.2 PP: 26-62 2023: 39-42.
74. Ng RWL, Shorey S, He HG. Integrative review of the factors that influence fathers' involvement in the breastfeeding of their infants. *J Obstet Gynecol Neonatal Nurs*. 2019;48(1):16-26.

75. Kuleyin A. Yenidoğan beslenmesinde Iowa Infant Feeding Attitudes Scale (IIFAS) ölçeğinin Türk babalarında geçerlik ve güvenilirliğinin değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi; 2017.
76. Çalışkanyürek SS, Yıldırım DI, İnanlı İ. 18-49 yaş arası lohusaların ruhsal durumlarının emzirme tutumuna etkisi. Selçuk Tıp Dergisi. 2022;38(1):30-9.
77. Topaloğlu Ören ED, Ünsal Atan Ş, Kavlak O. "Doğum sonu dönemdeki kadınların emzirme tutumları ve etkileyen faktörler." İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi 8.1 2023: 27-35.
78. Kurnaz D, Hazar HU. Erken postpartum dönemde annelerin emzirmeye ilişkin tutum ve başarılarını etkileyen faktörler. Hemşirelik Bilimi Dergisi. 2021;4(2):76-86.
79. Yıldırım G. Emzirme tutumu ve emzirme öz-yeterlilik algısının doğum sonu yaşam kalitesine etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar: Afyon Sağlık Bilimleri Üniversitesi; 2020.
80. Suar G. Normal doğum deneyiminin emzirme üzerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi; 2018.
81. Güney E, Uçar T. Gebelikteki beden imajının emzirme tutumu ve doğum sonu emzirme sürecine etkisi. Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2018;1:49-53.
82. Bai DL, Fong DY, Tarrant M. Factors associated with breastfeeding duration and exclusivity in mothers returning to paid employment postpartum. Matern Child Health J. 2015;19(5):990-9.
83. Bruney, Talitha L., et al. "Systematic review of the evidence for resolution of common breastfeeding problems—ankyloglossia (tongue tie)." Acta Paediatrica 111.5 2022: 940-947.
84. Çerçer, Zehra, and Evşen Nazik. "Emzirme Sorunları ve Hemşirenin Roller." Sakarya Üniversitesi Holistik Sağlık Dergisi 6.2 (2023): 353-365.
85. Göktepe ST, Öztürk O. Annelerin Bebeklerini Emzirme Süresi Ve Bunu Etkileyen Olası Faktörler. TJFMPC. 2023;17(4):470-8.
86. Mahurin-Smith, Jamie. "Challenges with breastfeeding: Pain, nipple trauma, and perceived insufficient milk supply." MCN: The American Journal of Maternal/Child Nursing 48.3 2023: 161-167.

87. Didişen, Nurdan Akçay, Hatice Uzşen, and Emel Buldur. "Emzirme Sürecinde Olan Annelerin Emzirme Davranışlarını Yönlendiren Tutumlarının İncelenmesi." Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi 2021;5.1: 84-92.
88. Çankaya S, Ocaktan C. Postpartum erken dönemde primipar annelerin travmatik doğum deneyimlerinin ve algısının, emzirme tutumu ile ilişkisi. Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi. 2022;11(2):227-234.
89. Çark, Büşra. "Doğum Sonu Dönemdeki Annelerin Doğum Hafızasının ve Doğum Memnuniyetinin Emzirme Tutumuna Etkisi; Prospektif Bir Çalışma." 2023.
90. Alahmed S, Meedya S, Mutair AA, Fernandez R. Saudi Women's Breastfeeding Knowledge, Attitude, and Practices: A Systematic Review and Meta-analysis. J Transcult Nurs. 2023 Jan;34(1):68-82.
91. Luo J, Prince DCJ, Mungai KF, James N. Knowledge, Attitude, and Practice of Exclusive Breastfeeding Among Mothers Attending Masaka District Hospital Kigali/Rwanda: a Cross-section Study. Research square 2021.
92. Shommo SA, Al-Shubrumi HA. Breastfeeding knowledge, attitude and practice among mothers in Hail district, northwestern Saudi Arabia. IOSR Journal of Nursing and Health Science 2014;3(1):49-56.
93. Sabo A, Abba J, Sunusi Usman U, Musa Saulawa I, Alzoubi MM, Al-Mugheed K, Alsenany SA, Farghaly Abdelaliam SM. Knowledge, attitude, and practice of exclusive breastfeeding among mothers of childbearing age. Front Public Health. 2023 Dec 19;11:1277813.
94. Uyar Hazar H. , Kayın G. Gebelerin Emzirmeye İlişkin Tutumları Ve Etkileyen Faktörler. Ebelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 2021; 4(3): 244-253.
95. Mat Nawi NI, Abdul Hamid SB. Determinants of fathers' involvement in breastfeeding practices in Kuala Selangor. Malaysian J Med Health Sci. 2021;27(1):38-47.
96. Dagla C, Antoniou E, Sarantaki A, Iliadou M, Mrvoljak-Theodoropoulou I, Andersson E, Dagla M. The Effect of Antenatal Education on Expectant Fathers' Attitudes toward Breastfeeding and Attachment to the Fetus. Nurs Rep. 2023 Feb 12;13(1):243-254.

97. Samur, Gülhan. Anne Sütü. Ankara: Sağlık Bakanlığı. Anne Sütü. Beslenme Bilgi Serisi I. Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayınları, 2008 ISBN: 978-975-590-242-5
98. Abu-Abbas, M. W., Kassab, M. I., & Shelash, K. I. Fathers and breastfeeding process: determining their role and attitudes. *European Scientific Journal*, 2016; 12(18).
99. García-Fragoso, Lourdes, et al. "Father attitudes and knowledge about breastfeeding." *Boletín de la Asociación Médica de Puerto Rico* 105.4 2013: 37-40.
100. Lester, Amy. Paternal support for breastfeeding: A mixed methods study to identify positive and negative forms of paternal social support for breastfeeding as perceived by first-time parent couples. University of South Florida, 2014.
101. Zhao ZH, Huang YY, Qiao J, Huang WP, Redding SR, Wang R, Ouyang YQ. Co-Parenting Impact on Breastfeeding: Systematic Review and Meta-Analysis. *Breastfeed Med*. 2023 Jun;18(6):431-448.
102. Douglas CC, Camel SP, Martínez C. A Brief Media Intervention Influences Collegiate Males' Attitude and Knowledge Towards Breastfeeding. *Health Commun*. 2023 Oct;38(9):1862-1870.
103. Tiraboschi GA, Fitzpatrick C, Bernard JY, Monteiro JCDS, Kosak LA, Garon-Carrier G. Partners with a Highly Favorable Attitude Toward Breastfeeding Contribute to Promoting Initiation and Length of Breastfeeding for More than 5 Months in a Population-Based Canadian Study. *Breastfeed Med*. 2024 Apr;19(4):248-255. doi: 10.1089
104. Akarsu, Rukiye Höbek, Birgül Tuncay, and Selda Yüzer Alsaç. "Anne-bebek bağlanmasında kanıta dayalı uygulamalar." *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 6.4 2017: 275-279.
105. Del Ciampo LA, Del Ciampo IRL. Breastfeeding and the Benefits of Lactation for Women's Health. *Rev Bras Ginecol Obstet*. 2018 Jun;40(6):354-359.
106. Rempel, John K., et al. "Parenting teamwork: the impact of a fathering intervention on mothers and infants in Vietnam." *Child development* 91.2 2020: e345-e364.

107. Phua HW, Razak Naa, Shukri NHM. Associations of father's breastfeeding attitude and support with the duration of exclusive breastfeeding among first-time mothers. *Malaysian J Med Health Sci.* 2020;16:84-9.
108. Bell DL. Expanding community support for breastfeeding: the role of fathers. *Breastfeed Med.* 2017;12(8):468–9.
109. Han FL, Ho YJ, McGrath JM. The influence of breastfeeding attitudes on breastfeeding behavior of postpartum women and their spouses. *Heliyon.* 2023.
110. Steen M, Downe S, Bamford N, Edozien L. Not-patient and not-visitor: a metasynthesis fathers' encounters with pregnancy, birth and maternity care. *Midwifery.* 2012;28(4):362–71.
111. Gülşen, Çiğdem; Merih, Yeliz Doğan. doğum sonu dönemde anneler kimden hangi desteği bekliyor?. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 2018, 4.1.
112. Köse, Dilek; ÇINAR, Nursan; Altınkaynak, Sevin. Yenidoğanın anne ve baba ile bağlanma süreci. *Merhaba*, 2013, 22.6: 239-245.
113. Bal, S. İlk Kez Babalık Deneyimi Yaşayan Erkeklerin Bebek Bakımına Katılmaya İlişkin Görüşleri ve Bakıma Katılma Durumları. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2014, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara: 98
114. Korkmaz, H, Yılar Erkek, Z. Effect of postpartum depression in mothers with 0–1-year-old infants on father– infant attachment. *Mid Blac Sea J Health.* 2021 Sci, 7(1):24-31.
115. Koptur, Aysu, and Tuba Güner Emül. "Fetüs ve yenidoğanda bağlanmanın iki yüzü: Maternal ve paternal bağlanma." *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi* 33.3 2017: 138-152.
116. Avcı B, Güler S. 0-6 aylık bebeği olan annelerin emzirme konusundaki tutumlarının değerlendirilmesi: Tanımlayıcı ve kesitsel çalışma. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi.* 2023;10(3):369-379.
117. Babakazo, P, Donnen, P, Akilimali, P, Ali N.M.M. and Okitolonda, E. "Predictors of Discontinuing Exclusive Breastfeeding Before Six Months Among Mothers in Kinshasa: A Prospective Study". *International Breastfeeding Journal*, 2015;10 (1), 1-9

118. Boyraz GH, Erbil N. Emzirme desteğinde babaların eğitimi: Randomize kontrollü çalışmaların sistematik incelemesi. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 2023; 6(3), 780-790.
119. Özkan, E., & Hotun Şahin, N. Babalara verilen emzirme eğitiminin, babaların bilgi düzeyine annelerin emzirme özyeterliliğine ve emzirme tutumuna etkisi. BAUN Health Sci 2023. J, 12(1): 185-194.
120. Kırık, Mehmet, et al. "Bebek Dostu Bir Devlet Hastanesinde Annelere Verilen Videolu Emzirme Eğitimin Emzirme Tutumu Üzerindeki Etkisi." Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 11.2 2022: 379-386.
121. Gültekin S. Babaların emzirmeye ilişkin tutumları, emzirme sürecine katılımları ve bunları etkileyen faktörler. Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi; 2021.
122. Mercan, Yeliz, and Kevser Tari Selcuk. "Association between postpartum depression level, social support level and breastfeeding attitude and breastfeeding self-efficacy in early postpartum women." PloS one 16.4 2021: e0249538.
123. Canbay, F.Ç. Babalara Verilen Web Tabanlı Eğitimin Doğum Sonrası Fonksiyonel Durumlarına Etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). T.C. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ebelik Programı, Aydın. 2020
124. Wilson KR, Prior MR. Father involvement and child well-being. J Paediatr Child Health. 2011 Jul;47(7):405-7.
125. Özkan, Eda; ŞAHİN, Nevin Hotun. Babalara Verilen Emzirme Eğitiminin, Babaların Bilgi Düzeyine, Annelerin Emzirme Özyeterliliğine ve Emzirme Tutumuna Etkisi. Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi, 2021, 12.1: 185-194.
126. Döner Şİ, et al. Türkiye’de babalık rol kazanımı: Babaların tutum ve davranışları. J Curr Nurs Res. 2021;1(2):59-67.
127. Britton HL, Gronwaldt V, Britton JR. Maternal postpartum behaviors and mother-infant relationship during the first year of life. J Pediatr. 2001;138(6):905-9.
128. Arslan H. Emzirme tutumunu değerlendirme ölçeği geliştirme. Hemşirelik Forumu. 1999;2(3):132-6.

129. Arslan Özkan H. Emzirme tutumunu değerlendirme ölçeği. KASHED. 2015;2(1):53-8.
130. Gönenli, S. Ayar Kocatürk, A., & Yeşilçiçek Çalık, K. Normal doğum yapan primipar annelerin erken doğum sonu dönemde emzirme başarısı ve etkileyen faktörler. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi. 2019.
131. Taner, Selda, and Hüsniye Çalışır. "Planlanmamış Gebeliklerin Doğum Sonrası Erken Dönemdeki Annelik Davranışına Etkisi." Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi 5.1 2021: 37-50.
132. Ayvacı, Hatice Kübra, et al. "Doğumda Anne Memnuniyeti ve Erken Ebeveynlik Davranışı Arasındaki İlişki." Genel Sağlık Bilimleri Dergisi 4.3 2022: 226-234.
133. Yiğitbaş, Çağla, İlknur Kahrıman, and Kıymet Yeşilçiçek Çalık Hacer Kobya Bulut. "Trabzon il merkezindeki hastanelerde doğum yapan annelerin emzirme tutumlarının değerlendirilmesi." Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 1.2 2012: 49-59.
134. Kurnaz D, Erken postpartum dönemde annelerin emzirmeye ilişkin tutum ve başarılarını etkileyen faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Aydın; 2014.
135. Çiftçi A, Sönmez Düzkaya D. 0-24 ay bebeği olan annelerin emzirme tutumları ile babaların emzirmeye etkisi arasındaki ilişki. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2022;7(3):481-487.
136. Umrana S, et al. Father's involvement in the success of exclusive breastfeeding. AcTion: Aceh Nutrition Journal. 2023;8(3):358-363.
137. Pereira TL, Rajendran PD, Nantsupawat A, Shorey S. Fathers' breastfeeding knowledge, attitudes, and involvement in the Asian context: A mixed-studies review. Midwifery. 2024 Apr;131:103956.
138. Lima, Janete Pereira, LH de O. Cazola, and Renata Palópoli Pícoli. "Involvement of fathers in the breastfeeding process." Cogitare enferm 22.1 2017: 1-7.
139. Al Namir, Hibah Maki A., Anne-Marie Brady, and Louise Gallagher. "Fathers and breastfeeding: Attitudes, involvement and support." British Journal of Midwifery 25.7 2017: 426-440.

140. Gebremariam KT, Wynter K, Zheng M, Rawstorn JC, Denney-Wilson E, Laws R. Breastfeeding - a survey of fathers' support needs and preferred sources of information. *Int Breastfeed J*. 2024 Jul 17;19(1):50.
141. Krikitrat P, Sansiriphun N, Deeluea J, Sonted S, Chaiwipassatorn W, Bressington D. Factors Affecting Thai Fathers' Self-Efficacy to Support Exclusive Breastfeeding. *Nurs Rep*. 2023 Oct 27;13(4):1511-1523.
142. Panahi F, Rashidi Fakari F, Nazarpour S, Lotfi R, Rahimizadeh M, Nasiri M et al. Educating fathers to improve exclusive breastfeeding practices: a randomized controlled trial. *BMC Health Services Research*, 2022; 22(1), 1-12.
143. Gözükar F. Emzirmenin Başarılmasında Anahtar Faktör: Baba Desteğinin Sağlanması ve Hemşirenin Roller. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 2014;11(3):289-96.
144. Ögün, Süreyya TÜRK, and Fatma Yasemin KUTLU. "Ebeveynliğe Geçiş ve Psikolojik İyi Oluş." *Türkiye Klinikleri Psychiatric Nursing-Special Topics 7.1* 2021: 34-39.
145. Özkan H, Arı Ö, Uzun Özer B. KURAMLARLA EMZİRME. *YOBÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2022;3(3):348-57.
146. Sürücü, Zülfiye Serap. Sezaryen doğum yapan kadınlarda, erken tene temasın, emzirme ve doğum sonu kanama üzerine etkisinin değerlendirilmesi. MS thesis. Marmara Üniversitesi Turkey, 2019.
147. Açar, Tuğçe, and Ferdağ Yıldırım. "Preterm Bebek Annelerinin Maternal Bağlanma, Emzirme Özyeterliliği ve Bakıma Katılım Düzeyleri." *Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 8.3 2023: 466-475.
148. Dukuzumuremyi, Jean Prince Claude, et al. Knowledge, attitude, and practice of exclusive breastfeeding among mothers in East Africa: a systematic review. *International breastfeeding journal*, 2020, 15: 1-17.

8.EKLER

Ek 1: BİREY TANITIM FORMU-ANNE

Birey Tanıtım Formu-Anne

Anket No:

Tarih:

Tel:

1. Yaşınız:.....
2. Eğitim durumunuz:
 - a. Okur-yazar
 - b. İlköğretim
 - c. Lise
 - d. Üniversite
 - e. Yüksek Lisans ve üzeri
3. Çalışma durumunuz:
 - a. Çalışıyorum (Mesleğiniz:.....)
 - b. Çalışmıyorum
4. Gelir durumunuz:
 - a. Gelir giderden az
 - b. Gelir gidere denk
 - c. Gelir giderden fazla
5. Aile Tipiniz:
 - a. Çekirdek aile
 - b. Geniş aile
6. Yaşadığınız Yer:
 - a. Kırsal alan
 - b. Kentsel alan
7. Sigara kullanıyor musunuz?
 - a. Hayır
 - b. Evet (Sayı...../gün)
8. Alkol kullanıyor musunuz?
 - a. Hayır
 - b. Evet
9. Yaşayan kaç çocuğunuz var?

- 10. Doğum şekliniz nedir?**
- a. Normal doğum**
 - b. Sezaryen doğum**
- 11. Gebeliğinizi planlamış mıydınız?**
- a. Evet**
 - b. Hayır**
- 12. Gebeliği istemiş miydiniz?**
- 13. Bebeğinizin cinsiyeti nedir?**
- a. Kız**
 - b. Erkek**
- 14. Emzirmeyi düşünüyor musunuz?/istiyor musunuz?**
- a. Evet (tahmini süre.....)**
 - b. Hayır**
- 15. Daha önceki emzirme deneyiminiz var mı?**
- a. Evet**
 - b. Hayır**
- 16. Doğum öncesi dönemde anne sütü ve emzirme konusunda herhangi bir bilgi aldınız mı?**
- a. Evet**
 - b. Hayır**
- 17. Doğum öncesi dönemde anne sütü ve emzirme konusunda bilgiyi nereden/kimden aldınız? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)**
- a. Aile büyüklerinden**
 - b. Sağlık personelinin (- Ebe -Hemşire -Doktor)**
 - c. Arkadaşlarımdan**
 - d. İnternette**
 - e. Akrabalarımdan**
 - f. Doğum öncesi eğitim sınıflarımdan**
 - g. Kitap/gazete/dergi/tv vb.**
 - h. Diğer (Belirtiniz lütfen.....)**

Ek 2: BİREY TANITIM FORMU-BABA

Birey Tanıtım Formu-Baba

1. Yaşınız:.....
2. Eğitim durumunuz:
 - a. Okur-yazar
 - b. İlköğretim
 - c. Lise
 - d. Üniversite
 - e. Yüksek Lisans ve üzeri
3. Çalışma durumunuz:
 - a. Çalışıyorum (Mesleğiniz:.....)
 - b. Çalışmıyorum
4. Gelir durumunuz:
 - a. Gelir giderden az
 - b. Gelir gidere denk
 - c. Gelir giderden fazla
5. Sigara kullanıyor musunuz?
 - a. Hayır
 - b. Evet (Sayı...../gün)
6. Alkol kullanıyor musunuz?
 - a. Hayır
 - b. Evet
7. Kaç kez emzirme süreci deneyimlediniz (Belirtiniz lütfen.....)
8. Doğum öncesi dönemde anne sütü ve emzirme konusunda herhangi bir eğitim aldınız mı?
 - a. Evet
 - b. Hayır
9. Doğum öncesi dönemde anne sütü ve emzirme konusunda bilgiyi nereden/kimden aldınız? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
 - a. Aile büyüklerinden
 - b. Sağlık personelinin (- Ebe -Hemşire -Doktor)
 - c. Arkadaşlarından
 - d. İnternette
 - e. Akrabalarından
 - h. Doğum öncesi eğitim sınıflarından
 - ı. Kitap/gazete/dergi/tv vb.
 - i. Diğer (Belirtiniz lütfen.....)

**Ek 3: DOĞUM SONRASI EBEVEYNLİK DAVRANIŞI ÖLÇEĞİ
(DSEDÖ)**

Ögeler	Açıklama	+ / -
Yakın Temas	Bebegi giysili ya da çıplak olarak mümkün olduğu kadar bedenine temas edecek şekilde yakın tutma ve koluyla sarma (ya da kucaklama)	
Sevgiyle Dokunma	Bakım ya da inceleme amaçları dışında nazikçe okşama, öpme, öpücük gönderme, el çırpma, yanağını okşama gibi davranışlarla bebeğe sevgiyle dokunma	
Bebegi İnceleme	Bebekle sevgi sözcükleri kullanarak ve sevecen bir tonda konuşma	
Olumlu Yorumlar	Bebek hakkında olumsuz ya da hiç bir anlam içermeyen sözler yerine olumlu sözler söyleme (Örneğin: Tatlı , iyi, güzel gibi) ya da gelecekle ilgili olumlu ifadeler kullanma (Örneğin: Büyüdüğünde baban gibi çok güçlü olacaksın).	
Mutluluk	Zamanın %75'inden fazlasında gülümseme ve/veya mutlu görünme	
Sevgiyle Konuşma	Bebekle sevgi sözcükleri kullanarak ve sevecen bir tonda konuşma	
Toplam Puan		

Ek 4: EMZİRME TUTMUNU DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Az katılıyorum	Hiç katılmıyorum
1-Emzirmek işe gitmeyi zorlaştırır.					
2- Emzirme döneminde eşim kendisini ikinci planda hisseder.					
3- Emzirmek kendi alışkanlıklarında değişiklik yapmayı gerektirir.					
4- Eşim mama hazırlayabilir.					
5-Emzirme göğüste ağrı ve acıya neden olur.					
6- Çocuğuma sütanne tutabilirim.					
7- Eşim bebeği biberonla besleyebilir.					
8- Sütümü başka bir bebeğe verebilirim.					
9- Bebeğimi saatli emzirmeyi ya da beslemeyi isterim.					
10- Emzirmek bebeği bağımlı yapar.					
11-Anne sütü bebeği tok tutar.					
12- Emzirmek için yardıma gereksinim duyarım.					
13- Bebeğimi her ağladığında emzirmek isterim.					
14- Emzirme annenin zamanını alır.					
15- Nasıl emzireceğimi öğrenmeliyim.					
16- Emzirme annenin sağlığını bozar.					
17- Mama ile beslenmek kolaydır.					
18- Bebeğimi nasıl emzireceğime aile büyükleri karar verir.					
19- Emzirme annede yorgunluğa neden olmaz.					
20- Mama ile beslenen bebekler sağlıklıdır.					
21- Emzirirken diğer çocuğumun etkileneceğini düşünürüm.					
22-Doğumdan hemen sonra emzirmek doğru değildir.					

23- Mama ile beslemek anneyi yorar.					
24- Mama ile beslenen bebeklerin uyumaları düzensizdir.					
25- Ağız sütü (ilk süt) bebeğe zarar verir.					
26- Mama ile besleyen anneler bebeklerini sevmezler.					
27- Anne sütü ile beslenen bebeklerin acıktığını anne sezebilir.					
28- Anne sütü ile beslenme annenin çalışmasını engellemez.					
29- Mama ile beslenen bebekler şişmandır.					
30- Mama ile beslenmede annenin fiziksel görünümü bozulmaz.					
31- İlk emzirmede her anne güçlük çekmez.					
32- Mama ile beslenme alerjiye neden olur.					
33-Şu dönemde bebeğe sahip olmak istemezdim.					
34-Kendi beslenme durumum emzirmem için yeterli değil.					
35- Emzirme döneminde cinsel ilişkiden kaçınıyorum.					
36- Emzirme döneminde eşime karşı çekici olmadığımı düşünürüm.					
37- Mama ile beslenen bebekler daha sinirli olur.					
38-Mama ile beslenen bebeklerin doyabileceği miktarı ayarlamak güçtür					
39- Anne sütünün yeterli olduğunu bilmek güçtür.					
40- Emziremeyeceğimden korkuyorum.					
41- Pahalı olmazsa bebeğimi mama ile besleyebilirim.					
42- En az 4 ay su bile vermeden anne sütü vermem gerektiğine inanıyorum.					
43- Emzirme gebelikten korur.					

44- Sütümün az olmasından korkuyorum.					
45- Sütümün erken kesileceğini düşünüyorum.					
46- Bebeğim mememi güçlükle emebilir.					

EK 5: BABALARIN EMZİRME TUTUMU VE KATILIMI ÖLÇEĞİ

BABALARIN EMZİRME TUTUMU VE KATILIMI ÖLÇEĞİ					
Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyunuz ve sizin görüşlerinize en uygun olanını “X” işareti koyarak cevaplayınız. Bu soruların cevaplandırılmasında doğru veya yanlış cevapların olmadığını bilmeniz (hatırlamanız) önemlidir. Biz emzirmeye ilişkin tutumunuzu ve emzirmeye ne kadar katıldığınızla ilgileniyoruz.					
Bölüm (1): Babaların emzirmeye ilişkin tutumları	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.1. Emzirme, hazır mama ile beslemeden daha rahattır.					
1.2. Ev dışında çalışan bir anne bebeğini emziremeye güç yetiremez.					
1.3. Çoğu annenin emzirme için yeterli sütü vardır.					
1.4. Hazır mama bir bebek için anne sütü kadar sağlıklıdır.					
1.5. Anne sütü, hazır mamadan daha kolay sindirilir.					
1.6. Emzirme, evlilik ilişkisini olumsuz etkileyebilir.					
1.7. Kadın emzirmediği dolayısı çekiciliğini kaybeder.					
1.8. Emzirme, annenin sağlığı için yararlıdır.					
1.9. Emzirme annenin sorumluluğundadır ve babanın bu konuda bir rolü yoktur.					
1.10. Emzirme anneye, hazır mama ile beslemeye göre daha çok zaman kazandırır.					
1.11. Emzirme anneyi kısıtlar ve sosyal yaşamını engeller.					
1.12. Tanımadığım bir kadın önümde bebeğini emzirdiğinde utanırım.					
1.13. Emzirme, bebeği hastalıklardan korur.					
1.14. Anne emzirirken, baba kendini dışlanmış hisseder.					
Bölüm (2): Babaların emzirme sürecine katılımı	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
2.1. Eşimle emzirmeye ne kadar devam edeceği hakkında konuştum.					
2.2. Başkalarına ziyaretimiz sırasında eşimin bebeğimizi emzirmesini kolaylaştırdım.					
2.3. Emzirme problemlerini çözmeye çalışırken eşimle fikir alışverişinde bulundum.					

2.4. Eşim emzirirken, diğer çocuklarımız veya evdeki diğer sorumluluklarımızla ilgilendim.					
2.5. Eşime ev işlerinde yardım ettim ve bebeğimizin ağlamasına cevap verme, yıkanmasına yardım etme gibi bakım işleriyle ilgilendim.					
2.6. Eşim emzirmeye başladığında, konforu için yastık verme, bir bardak su getirme gibi işlemlerde bulundum.					
2.7. Eşimin uykusunun bölünmesi veya cinsel aktivite sırasında memelerindeki süt dolgunluğu ile ilgili huzursuzluğunu anlayışla karşıladım.					
2.8. Bebeğimizle aynı odada uyumayı, karşı çıkmadan, kabul ettim.					
2.9. Bebek emmeye devam ederken eşimin emzirmeyi kesme isteğini onayladım.					
2.10. Bebeğimizin hazır mama ile beslenmesini kabul ettim.					
2.11. Bebeğimizin bakımını üstlenerek eşimin bir süre uyuyabilmesi için bir zaman dilimi verdim.					
2.12. Emzirme sürecinde diğer ev işleri yapılmadığında mutsuz oldum.					
2.13. Eşim emzirirken sevinç ve memnuniyet gösterdim. (gülümseme, izleme, eşimi tutma gibi)					
2.14. Eşime emzirmenin, kendisi veya bebeğimiz için olan, faydalarını belirttim.					

Ek 6: Etik Kurul Onayı

Ek 7: ARAŞTIRMA KURUM İZNİ

Ek 8: BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

[LÜTFEN DİKKATLİCE OKUYUNUZ!...]

Bu çalışmada yer almayı kabul etmeden önce çalışmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme sonrasında özgür iradenizle vermeniz gerekmektedir.

1.ARAŞTIRMAYLA İLGİLİ BİLGİLER:

Araştırmanın Adı: Doğum Sonu Dönemde Annelerin ve Babaların Ebeveynlik Davranışları, Emzirmeye İlişkin Tutumları ve Katılımları

Araştırmanın İçeriği: Araştırma tanımlayıcı ve ilişki arayıcı (ilişkisel) türde bir çalışmadır.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı doğum sonu dönemde anne ve babaların ebeveynlik davranışlarını, emzirmeye ilişkin tutumlarını ve katılımlarını belirlemek ve aralarındaki ilişkiyi incelemektir.

Araştırmanın Öngörülen Süresi: Bir yıl.

Araştırmaya Katılması Beklenen Gönüllü Sayısı: Örneklem kriterlerine uyan ve çalışmayı katılmayı gönüllü kabul eden anne ve babaların araştırma kapsamına alınması planlanmaktadır.

Araştırmada İzlenecek Uygulamalar ve Tedavi: Araştırmada cerrahi girişim yapılmayacaktır.

2.ARAŞTIRMAYA KATILMA İLE BEKLENEN OLASI YARAR(LAR): Bu araştırmada sizin için beklenen yarar(lar) ihtiyacınız olan konularda bilgi ve danışmanlık yapılmasıdır.

3.GÖNÜLLÜNÜN UYGULAMA SIRASINDA KARŞILAŞABİLECEĞİ RİSKLER VE RAHATSIZLIKLAR: Araştırmada cerrahi girişim yapılmayacaktır. Bu nedenle katılımcıya herhangi bir riski ve rahatsızlığı yoktur.

4.GÖNÜLLÜLER İÇİN ARAŞTIRMADAN BEKLENEN TIBBİ YARAR: Anketlerden elde edilen veriler sonunda çalışmaya katılanların ve diğer anne babaların ihtiyacı olan eğitimler belirlenir ve eğitim planlaması yapılabilir. Doğum sonu dönemde ebeveynlik davranışlarının erken dönemde belirlenmesi bebek ile ebeveynin ilerde kuracağı ilişkiye yön verebilir. Erken dönemde belirlenen emzirme tutumları ve bu tutumları etkileyen faktörlerin belirlenmesi emzirmeye başlama ve devam etmeyi etkileyebilir.

5.GEBELİK: Araştırma gebelik ile ilgili herhangi bir zarar içermemektedir.

6.ARAŞTIRMAYA SEÇENEK OLAN GİRİŞİMLER YA DA TEDAVİLER KONUSUNDA BİLGİLENDİRİLME: Çalışmada cerrahi girişim ve tedavi uygulanmayacaktır.

7.ARAŞTIRMA DIŞI BIRAKILMA DURUMLARI Çalışma katılımcıdan onayı alındıktan hemen sonra uygulanacaktır.

8.ARAŞTIRMA KAPSAMINDAKİ GİDERLERİN KARŞILANMASI:

Araştırma süresince katılımcının maddi gideri olmayacaktır.

Yapılacak her tür tetkik, fizik muayene ve diğer araştırma masrafları size veya güvencesi altında bulunduğunuz resmi ya da özel hiçbir kurum veya kuruluşa ödetilmeyecektir.

9.ARAŞTIRMAYA KATILMA DURUMUNDA HERHANGİ BİR ÖDEME YAPILACAK MIDIR?

Bu araştırmada yer almanız nedeniyle size hiçbir ödeme yapılmayacaktır.

10.ARAŞTIRMA SÜRESİNCE ÇIKABİLECEK SORUNLAR İÇİN İRTİBAT

Cerrahi bir girişim olmadığından dolayı tıbbi hiçbir sorun çıkmayacaktır. Çalışma ile ilgili sormak istediğiniz bir konu olursa aşağıdaki kişiye ulaşabilirsiniz.

11.ZARARLARIN KARŞILANMASI: Araştırmada cerrahi müdahale olmayacağı için tıbbi bir zarar görmeyeceksiniz. Fakat çalışmaya katılmaktan istediğiniz zaman vazgeçebilirsiniz.

12.GÖNÜLLÜLÜK, ARAŞTIRMAYI REDDETME VE ARAŞTIRMADAN ÇEKİLME HAKKI, ARAŞTIRMADAN ÇIKARILMA:

- Araştırmaya hiçbir baskı ve zorlama altında olmaksızın gönüllü olarak katılıyorum.
- Araştırmaya katılmayı reddetme hakkına sahip olduğum bana bildirildi.
- Sorumlu araştırmacı / doktora haber vermek kaydıyla, hiçbir gerekçe göstermeksizin istediğim anda bu çalışmadan çekilebileceğimin bilincindeyim. Bu çalışmaya katılmayı reddetmem ya da sonradan çekilmem halinde hiçbir sorumluluk altına girmediğimi ve bu durumun şimdi ya da gelecekte gereksinim duyduğum tıbbi bakımı hiçbir biçimde etkilemeyeceğini biliyorum.
- Çalışmanın yürütücüsü olan araştırmacı / doktor ya da destekleyen kuruluş, çalışma programının gereklerini yerine getirmedeki ihmali nedeniyle ya da almakta olduğum tıbbi bakımın kalitesini yükseltmek amacıyla, benim onayımı almadan beni çalışma kapsamından çıkarabilir.

13.GİZLİLİK:

Çalışma süresince tutulan bütün kayıtlar ve dosya bilgileri gerektiğinde ilgili birimlere ve hastane yönetimlerine ulaştırılacaktır. Bu çalışmadan elde edilen bilgiler, verilere gereksinimi olan öteki ülkelerin hükümetlerine ve ilgili birimlerine iletilebilir. Çalışmanın sonuçları bilimsel toplantılar ya da yayınlarda sunulabilir. Ancak, bu tür durumlarda kimliğim kesin olarak gizli tutulacaktır. Katılımcı isimleri gizli tutulacaktır.

14.ÇALIŞMAYA KATILMA ONAYI:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce gönüllüye verilmesi gereken bilgileri gösteren **Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formunu** kendi anadilimde okudum ya da bana okunmasını sağladım. Bu bilgilerin içeriği ve anlamı, yazılı ve sözlü olarak açıklandı. Aklıma gelen bütün soruları sorma olanağı tanındı ve sorularıma yeterli cevaplar aldım.

Çalışmaya katılmadığım ya da katıldıktan sonra çekildiğim durumda, hiçbir yasal hakkımdan vazgeçmiş olmayacağım. Bu koşullarla, söz konusu araştırmaya hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Bu formun imzalı bir kopyası bana verildi.

Gönüllünün Adı- Soyadı:

Yaş ve Cinsiyeti:

İmzası:

Adresi (varsa telefon ve/veya fax numarası):

.....

.....

Tarih:

Velayet ya da vesayet altında bulunanlar için;

Veli ya da Vasinin Adı- Soyadı:

İmzası:

Adresi (varsa telefon ve/veya fax numarası):

.....

.....

Tarih:

Açıklamaları Yapan Araştırmacı- Doktorun

Adı- Soyadı:

İmzası:

Tarih:

Onam alma işlemine başından sonuna kadar tanıklık eden kuruluş görevlisinin

Adı- Soyadı:

İmzası:

Görevi:

Tarih:

Ek 9: ÖLÇEK İZİNLERİ

Ek 9: ÖLÇEK İZİNLERİ

ÖZGEÇMİŞ

